

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. รายวิชาช่องทางการขยายอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้
 - 3.1 ความหมายของชุดการเรียนรู้
 - 3.2 ประเภทของชุดการเรียนรู้
 - 3.3 องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้
 - 3.4 หลักการ ทฤษฎี และจิตวิทยาที่เกี่ยวกับชุดการเรียนรู้
 - 3.5 ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้
 - 3.6 การเรียนรู้ด้วยตนเอง
 - 3.7 หลักการสื่อสาร
 - 3.8 การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้
 - 3.9 คุณประโยชน์ของชุดการเรียนรู้
 - 3.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริเวณชายแดน
 - 4.1 เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่
 - 4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียน
 - 4.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.3 สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 6.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 6.2 ทฤษฎีการสร้าง ความพึงพอใจ
 - 6.3 งานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.1 ความเป็นมา

การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเกินกว่าจะคาดการณ์ได้แน่นอน ทั้งภาคเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ล้วนส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งมวลประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะปฏิรูปหรือปรับเปลี่ยนระบบ หรือกลไกทางสังคมต่าง ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อนำพาสังคมไปสู่ความมั่นคง ยั่งยืน สำหรับประเทศไทยการพัฒนาประเทศทุกขั้นตอน ต้องอาศัยความร่วมมือ ครอบคลุม เป็นไปตามลำดับ ขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรม และสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น จึงจะเห็นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะหลัง ๆ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนในสังคมและมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ปรับเปลี่ยน วิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ต้องอาศัยความร่วมมือกันของหน่วยงานต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552) ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และมาตรา 80 ได้กำหนดเป็นนโยบายการศึกษาว่าต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งกฎหมายการพัฒนาการศึกษาของชาติ กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิต วิทยาลัยชุมชนหรือรูปแบบอื่น รวมทั้งปรับปรุงกฎหมาย เพื่อกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับระบบการศึกษาทุกระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 15 กำหนดนิยามการศึกษานอกระบบ ว่าเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความ

เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่มการศึกษานอกระบบ ได้กล่าวถึงการแบ่งระดับไว้ในมาตรา 16 วรรคท้ายว่าให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับ และการเทียบระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้แบ่งระดับ เช่นเดียวกันกับการแบ่งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังสามารถกำหนดให้มีการศึกษานอกระบบ ที่มีระดับเดียวกันกับการศึกษาในระบบ ให้ถือว่ามี มาตรฐานการศึกษาเท่าเทียมกัน

เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ พ.ศ. 2551 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์ จึงเห็นสมควรพัฒนา หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีความ เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ มีความรู้ และประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพโดยกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ให้มีความสำคัญกับการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ด้านจิตใจให้มีคุณธรรม ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถ จัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ใน สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึง คำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร

1.2 หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดหลักการไว้ ดังนี้

1.2.1 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และการ จัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคลและชุมชน

1.2.2 ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอรรถศาสตร์

1.2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยตระหนัก ว่าผู้เรียนมีความสำคัญสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

1.2.4 ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนา ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ และ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการจึงกำหนดจุดมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

- 1.3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
- 1.3.2 มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 1.3.3 มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- 1.3.4 มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิตชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3.5 มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 1.3.6 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.3.7 เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึง แหล่งเรียนรู้และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของหลักสูตร คือ ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน

1.5 โครงสร้างหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้ คือ

1.5.1 ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ คือ

- 1) ประถมศึกษา
- 2) มัธยมศึกษาตอนต้น
- 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย

1.5.2 สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 สาระ ดังนี้

- 1) สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่งเรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย
- 2) สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
- 3) สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทาง และการตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม และการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

4) สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะ และสุนทรียภาพ

5) สาระการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมือง และการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

1.5.3 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

1.5.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระ ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.5.5 เวลาเรียน

ในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้น ในกรณีที่มีการเทียบโอนผลการเรียน ทั้งนี้ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

1.5.6 หน่วยกิต

ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้	จำนวนหน่วยกิต					
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย	
	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก	วิชาบังคับ	วิชาเลือก
1. ทักษะการเรียนรู้	5		5		5	
2. ความรู้พื้นฐาน	12		16		20	
3. การประกอบอาชีพ	8		8		8	
4. ทักษะการดำเนินชีวิต	5		5		5	
5. การพัฒนาสังคม	6		6		6	
รวม	36	12	40	16	44	32
	48 หน่วยกิต		56 หน่วยกิต		76 หน่วยกิต	
กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต	100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง		100 ชั่วโมง	

หมายเหตุ ในแต่ละระดับสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียน เรียนรู้จากการทำโครงการ จำนวน อย่างน้อย 3 หน่วยกิต

1.6 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระ คือ สาระทักษะการเรียนรู้ สาระความรู้พื้นฐาน สาระการประกอบอาชีพ สาระทักษะการดำเนินชีวิต และสาระการพัฒนาสังคม โดยโครงสร้างหลักสูตร ได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับ ทั้งวิชาบังคับ และวิชาเลือก ซึ่งผู้เรียนจะต้อง

1.6.1 เรียนวิชาบังคับตามที่กำหนด

1.6.2 สำหรับวิชาเลือก ให้ผู้เรียนเลือกเรียน ได้ตามแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล หรือกลุ่ม โดยสามารถเลือกเรียนในสาระการเรียนรู้ใด สาระการเรียนรู้หนึ่ง หรือหลายสาระการเรียนรู้ ให้ครบตามจำนวนหน่วยกิต ตามโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละระดับตามความต้องการของผู้เรียน

1.7 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัว และองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาดังกล่าว สถานศึกษาสามารถที่จะปรับมาตรฐานการเรียนรู้ ในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ตามความเหมาะสม

1.8 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

1.8.1 สาระทักษะการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.1 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 1.2 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้

มาตรฐานที่ 1.3 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการจัดการความรู้

มาตรฐานที่ 1.4 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการคิดเป็น

มาตรฐานที่ 1.5 มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อการวิจัยอย่างง่าย

1.8.2 สาระความรู้พื้นฐาน

มาตรฐานที่ 2.1 มีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร

มาตรฐานที่ 2.2 มีความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.8.3 สารระการประกอบอาชีพ

มาตรฐานที่ 3.1 มีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีในงานอาชีพ มองเห็นช่องทางเข้าสู่อาชีพ สามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพได้ตามความต้องการ และศักยภาพของตนเอง

มาตรฐานที่ 3.2 มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในอาชีพที่ตัดสินใจเลือก

มาตรฐานที่ 3.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรม

มาตรฐานที่ 3.4 มีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคง

1.8.4 สารระทักษะการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ความเข้าใจเจตคติที่ดี เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 4.2 มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

มาตรฐานที่ 4.3 มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับศิลปะ และสุนทรียภาพ

1.8.5 สารระการพัฒนาสังคม

มาตรฐานที่ 5.1 มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง สามารถนำมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อความมั่นคงของชาติ

มาตรฐานที่ 5.2 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและสืบทอดศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐานที่ 5.3 มีความรู้ ความเข้าใจปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะเพื่อความสงบสุขของสังคม

มาตรฐานที่ 5.4 มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของหลักการพัฒนาชุมชน/สังคม ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน/สังคม

1.9 วิธีการจัดการเรียนรู้

การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะมีวิธีเรียนเดี่ยว คือ “วิธีเรียน กศน.” ที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่อไปนี้

1.9.1 ความพร้อม ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน

1.9.2 ความพร้อมในการบริหารจัดการของสถานศึกษา

1.9.3 ความพร้อมและศักยภาพของครูผู้สอน

1.9.4 ความยากง่ายของเนื้อหาวิชา

วิธีเรียน กศน. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้แบบทางไกล การเรียนรู้แบบชั้นเรียน และการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ซึ่งการเรียนรู้แต่ละรูปแบบ มีลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดให้ผู้เรียนมาพบกันโดยมีครูเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาข้อสรุปร่วมกันทุกสัปดาห์ ครูจะต้องจัดให้มีการพบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ใช้เวลาในการพบกลุ่มอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผู้เรียนกำหนดแผนการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนโดยระบุว่ากระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นได้อย่างไร เรียนรู้ด้วยวิธีการใด มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร และมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ

3. การเรียนรู้แบบทางไกล เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ โดยผู้เรียนและครูจะสื่อสารกันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่ มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้แบบ e-Learning

4. การเรียนรู้แบบชั้นเรียนเป็นการเรียนรู้ในลักษณะแบบห้องเรียน ที่สถานศึกษา กำหนดรายวิชา เวลาเรียน และสถานที่ที่ชัดเจน ซึ่งการจัดการเรียนรู้นี้เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีเวลาเข้าชั้นเรียนสม่ำเสมอ

วิธีการจัดการเรียนรู้อ้างอิงข้างต้น สถานศึกษาและผู้เรียน ร่วมกันกำหนดวิธีเรียน โดยสามารถเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีก็ได้ ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิต และการทำงานของผู้เรียน โดยขณะเดียวกันสถานศึกษาสามารถจัดให้มีการสอนเสริมได้ทุกวิธีเรียนเพื่อเติมเต็มความรู้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้

1.10 การจัดการกระบวนการเรียนรู้

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ตามปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน “คิดเป็น” โดยเน้นพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสร้างองค์ความรู้สำหรับตนเอง ชุมชน และสังคมซึ่งกำหนดรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1.10.1 กำหนดสภาพปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์ และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยผู้เรียนทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา ความต้องการนั้น ๆ แล้วกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้และวางแผนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

1.10.2 แสวงหาข้อมูลและจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม โดยศึกษาค้นคว้าหาความรู้ รวบรวม ข้อมูลของตนเอง ชุมชน สังคม วิชาการจากสื่อ และแหล่ง

เรียนรู้ที่หลากหลายมีการสะท้อนความคิด ระดมความคิดเห็น อภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปเป็นความรู้

1.10.3 นำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เหมาะสมกับสังคม และวัฒนธรรม

1.10.4 ประเมิน ทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องและตรวจสอบผลการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่วางไว้

1.11 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 ที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้นั้น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระ คือ ทักษะการเรียนรู้ ความรู้พื้นฐาน การประกอบอาชีพ ทักษะการดำเนินชีวิต และการพัฒนาสังคม โดยโครงสร้างหลักสูตรได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตในแต่ละระดับทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกได้แก่

1.11.1 เรียนวิชาบังคับตามที่กำหนด

1.11.2 สำหรับวิชาเลือก ให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และหรือกลุ่ม โดยสามารถเลือกเรียนในสาระการเรียนรู้ใดสาระการเรียนรู้หนึ่ง หรือหลายสาระการเรียนรู้ให้ครบตามจำนวนหน่วยกิต ตามโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละระดับตามความต้องการของผู้เรียน

1.12 สื่อการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองโดยการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายได้แก่

1.12.1 สื่อสิ่งพิมพ์

1.12.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.12.3 สื่อบุคคล

1.12.4 ภูมิปัญญา

1.12.5 แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ

1.13 การเทียบโอน

สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนหรือเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2551 โดยสถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบ หรือแนวปฏิบัติ การเทียบโอนให้สอดคล้องกับแนวทางการเทียบโอนที่ สำนักงาน กศน. กำหนด

1.14 การวัดและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงการพัฒนา ความก้าวหน้า ความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อีกทั้งเกิดทักษะกระบวนการ และค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งมีแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียน ดังนี้

1.14.1 การวัดและประเมินผลรายวิชา เป็นการประเมินผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษา ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้า ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพียงใด และต้องมีการประเมินผลรวม เพื่อทราบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บรรลุตาม มาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร ดังนั้น การวัดและประเมินผล จึงต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสาระมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.14.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการประเมินสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม โดยพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลจากการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

1.14.3 การประเมินคุณธรรม เป็นการประเมินสิ่งที่ต้องการปลูกฝังในตัวผู้เรียน โดยประเมินจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งด้านการพัฒนาคน การพัฒนางาน การอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ และ กิจกรรมในลักษณะอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น

1.14.4 การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ (National Test) สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ โดยให้สอดคล้องกับ กลุ่มเป้าหมายนอกโรงเรียน ไม่เน้นความรู้ ความจำ เป็นการประเมินเชิงคุณภาพ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป ทั้งนี้ไม่มีผลต่อการได้หรือตกของผู้เรียน

1.15 การจบหลักสูตร

ผู้จบการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในแต่ละระดับต้องผ่านเกณฑ์การจบหลักสูตร ดังนี้

1.15.1 ผ่านการประเมิน และได้รับการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ และได้ตามจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตร

1.15.2 ผ่านกระบวนการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

1.15.3 ผ่านกระบวนการประเมินคุณธรรม จริยธรรม

1.15.4 เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ (National Test)

1.16 เอกสารหลักฐานการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อได้แก่

1.16.1 ระเบียบแสดงผลการเรียนรู้

1.16.2 หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ประกาศนียบัตร)

1.16.3 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาอื่น ๆ สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเพื่อใช้ประกอบการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามที่เห็นสมควร เช่น แบบประเมินผลกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจให้มีคุณธรรม ควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ตามปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน “คิดเป็น”

2. รายวิชา ช่องทางการขยายอาชีพ (อช31001) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สาระสำคัญ

1. เหตุผลความจำเป็นในการขยายอาชีพ
2. ปัจจัยจำเป็นเพื่อนำอาชีพสู่ความมั่นคง
3. การปฏิบัติการตรวจสอบระบบโครงสร้างความมั่นคง
4. การประเมินความเป็นไปได้เป็นแนวทางในการขยายอาชีพไปใช้จริง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ วิเคราะห์ลักษณะงาน ขอบข่ายงาน อาชีพในชุมชน สังคมประเทศ และ 5 ภูมิภาคทวีป ได้แก่ทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย ทวีปอเมริกา ทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงเหมาะสมกับศักยภาพของตน และสอดคล้องกับชุมชน สังคม

2. อธิบายเหตุผลปัจจัยจำเป็นที่จะนำอาชีพไปสู่ความมั่นคง เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองได้
3. ตรวจสอบระบบการสร้างความมั่นคง
4. ปฏิบัติการวิเคราะห์เพื่อสร้างอาชีพในความมั่นคงได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- บทที่ 1 การงานอาชีพ
- บทที่ 2 ช่องทางการขยายอาชีพ
- บทที่ 3 การตัดสินใจเลือกขยายอาชีพ

สื่อการเรียนรู้

- ใบงาน
- ใบความรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในงานอาชีพ วิเคราะห์ลักษณะงาน ขอบข่ายงาน อาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ โลกที่เหมาะสมกับศักยภาพของตน และสอดคล้องกับชุมชน เพื่อการขยายอาชีพ

โครงสร้าง รายวิชาช่องทางการขยายอาชีพ (อช31001) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตร การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ที่	หัวเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	จำนวน (ชั่วโมง)
1	การงานอาชีพ	<p>1.อธิบายความสำคัญ และความจำเป็น ในการขยายอาชีพ</p> <p>2.อธิบายลักษณะขอบข่ายกระบวนการ ผลิตงานอาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ โลก เพื่อนำมาวิเคราะห์ขยายอาชีพ</p> <p>3.อธิบายการจัดการในงานอาชีพใน ชุมชน สังคม ประเทศ และ โลก เพื่อ นำมาวิเคราะห์ในการขยายอาชีพ</p>	<p>1.ความสำคัญ และความจำเป็นใน การขยายอาชีพ</p> <p>2.การขยายอาชีพในชุมชน ประเทศ และ โลก</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานบ้าน / งานเกษตร - งานช่าง / งานประดิษฐ์ - งานธุรกิจ ฯลฯ <p>3.การขยายกระบวนการจัดการงาน อาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ ภูมิภาคโลก 5 ทวีป</p> <p>3.1 การจัดการการผลิต</p>	50

ที่	หัวข้อเรื่อง	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	จำนวน (ชั่วโมง)
2	ช่องทางการขยายอาชีพ	<p>4.อธิบายคุณธรรม จริยธรรม ในการขยายอาชีพ</p> <p>5.อธิบายการอนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อมในการขยายอาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ โลก</p> <p>1.อธิบายความจำเป็นในการมองเห็นช่องทางในการขยายอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง</p> <p>2.ศึกษาอาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ โลก เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการขยายอาชีพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การวางแผน - การจัดทำโครงการ - การใช้วัสดุอุปกรณ์ - การใช้แรงงาน - การใช้สถานที่ - การใช้ทุน <p>3.2 การจัดการการตลาด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การกำหนดทิศทางการตลาด - การหาความต้องการของตลาด - การขนส่ง / การขาย - การกำหนดราคาขาย - การทำบัญชีประเภทต่าง ๆ <p>4.คุณธรรม จริยธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความรับผิดชอบ - การประหยัด / การอดออม - ความสะอาด / ความประณีต - ความขยัน / ความซื่อสัตย์ - ฯลฯ <p>5.การอนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อมในการขยายอาชีพในชุมชน สังคม ประเทศ และ โลก</p> <p>1.ความจำเป็นในการมองเห็นช่องทางการประกอบอาชีพ</p> <p>2.ความเป็นไปได้ในการขยายอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การลงทุน / การตลาด - กระบวนการผลิต - การขนส่ง - การบรรจุหีบห่อ - การแปรรูป 	20

ที่	หัวข้อ	ตัวชี้วัด	เนื้อหา	จำนวน (ชั่วโมง)
3	การตัดสินใจเลือกขยายอาชีพ	<p>3.กำหนดวิธีการและขั้นตอนการขยายอาชีพโดยพิจารณาความเป็นไปได้ของการขยายอาชีพ พร้อมทั้งให้เหตุผลในการขยายอาชีพที่เลือก</p> <p>1.อธิบายความหมายความมั่นคงในการทำธุรกิจอาชีพ</p> <p>2.อธิบายการประเมินผลความมั่นคงในอาชีพ</p> <p>3.อธิบายการตัดสินใจเลือกขยายอาชีพตามศักยภาพ 5 ด้าน</p>	<p>- ผลกระทบต่อชุมชน และสภาพแวดล้อม</p> <p>3.การกำหนดวิธีการและขั้นตอนการขยายอาชีพพร้อมให้เหตุผล</p> <p>1.ภารกิจเพื่อความมั่นคงในการทำธุรกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทหน้าที่ของธุรกิจ - การบริหารทรัพยากรดำเนินการ - การบริหารการผลิต - การส่งมอบผลิตภัณฑ์ - การวิจัยพัฒนา <p>2.การวัดประเมินผลความมั่นคงในอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิธีวัดผลประเมินผลความมั่นคงในอาชีพ - การแปรผลประเมินตนเอง <p>3.การตัดสินใจเลือกขยายอาชีพตามศักยภาพ 5 ด้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติแต่ละพื้นที่ - ศักยภาพของพื้นที่ตามลักษณะภูมิประเทศ - ศักยภาพของภูมิประเทศและทำเลที่ตั้งของพื้นที่ - ศักยภาพศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ - ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์แต่ละพื้นที่ 	10

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้

3.1 ความหมายของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่ง นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง ชุดการเรียนรู้ ดังนี้

ชุดการเรียนรู้และชุดการสอน (Learning Packages and Instructional Packages) ทั้งสองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันซึ่งเดิมที ชุดการสอน (Instructional Packages) โดยเป็นคำที่นิยมใช้มาเพราะเป็นสื่อการเรียนทั้งหลายที่จัดรวบรวมไว้ที่ครูผู้ที่มีฝีมือใช้ประกอบการสอน ดังนั้นผู้ที่ทำกิจกรรมก็คือ ครู ต่อมายุคปัจจุบันนักการศึกษาได้หันมาใช้คำว่า “ชุดการเรียนรู้” (Learning Packages) เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้สื่อต่าง ๆ ในชุดการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ครูลดบทบาทในการบอกลงสอดคล้องกับ บุญเกื้อ คอรวาเวช (2543 : 91) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ที่ดีควรให้ผู้เรียนได้เรียนเอง จึงมีผู้นิยมเรียกชุดการเรียนการสอนเป็นชุดการเรียนรู้มากขึ้น โดยมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ไว้คล้ายกัน เช่น

บราวน์ (Brown, 1969 : 338) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึงชุดของสื่อแบบประสมที่ประกอบด้วยสิ่งของหลายอย่าง บางชุดอาจจะประกอบด้วยเอกสารเพียงอย่างเดียว บางชุดอาจเป็นโปรแกรมที่มีบัตรคำสั่งให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครูสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เคปเฟอร์ และเคปเฟอร์ (Kupfer, and Kupfer, 1972 : 3 - 10) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึงชุดของการสื่อสารระหว่างครูกับผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยคำแนะนำที่ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ซึ่งการรวบรวมเนื้อหาที่นำมาสร้างชุดการเรียนรู้นั้นได้มาจากขอบข่ายของเนื้อหาการเรียนรู้ที่หลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดพฤติกรรมตามเป้าหมายของการเรียนรู้

กู๊ด (Good, 1973 : 306) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง ชุดโปรแกรมทางการสอนโดยมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน มีคู่มือครู เนื้อหาที่เชื่อถือได้ แบบทดสอบมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างชัดเจน โดยครูเป็นคนจัดให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษา และฝึกฝนตนเองจากชุดการสอน ซึ่งครูมีบทบาทเป็นผู้คอยแนะนำเท่านั้น

มัวร์ และควินน์ (Moore and Quinn, 1994 : 66-67) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง การศึกษารายบุคคลโดยใช้สื่อ และกิจกรรมหลากหลายชนิดตามความเหมาะสม เป็นระบบที่ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการเรียนต่อเนื่องกันไป อย่างมีประสิทธิภาพ

เวบเบอร์ (Webber, 1977 : 329) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง สื่อการเรียนที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมในการเรียนด้วยตนเอง ดังนั้น ถ้าผู้เรียนยังเป็นเด็กเล็กที่ยังไม่มีวุฒิภาวะและวินัยในตนเองเพียงพอแล้ว ย่อมทำให้การเรียนไร้ประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนอาจจะไม่เข้าใจ

วัตถุประสงค์ในการเรียน หรือการทำกิจกรรม หรือขาดการมีส่วนร่วมอย่างแข็งแกร่งในการเรียน เพราะมีช่วงความสนใจสั้นจึงเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

วิภาภรณ์ เตโชชัยวุฒิ (2533 : 17 - 18) ได้กล่าวถึง ชุดการเรียนว่า ชุดการเรียนเป็นสื่อการเรียนสำเร็จรูปที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในชุด โดยพึ่งครูน้อยที่สุด ผู้เรียนสามารถเรียน ได้อย่างอิสระตามความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จัก การพึ่งพาตนเองในการศึกษาความรู้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537 : 113 - 114) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง สื่อประสมที่ได้จากระบบการผลิต และการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2543 : 66-67) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง สื่อประสม (Multimedia) ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุในซอง กล่อง หรือกระเป๋า ในการสร้างใช้วิธีระบบเป็นหลัก

อรอุมา ไชโยธา (2547 : 10) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง สื่อที่ครูสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียน ได้ศึกษา และปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือโดยประกอบด้วย วัสดุ อุปกรณ์หลายชนิด และองค์ประกอบอื่น รวมทั้งการนำหลักการทางจิตวิทยา มาใช้ประกอบในการเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รับความสำเร็จ บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ธนกร ตุ่มบุญ (2548 : 10) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง สื่อการสอนที่ครูสร้างขึ้นเพื่อให้ครูสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดกิจกรรมการสอนต่าง ๆ มาบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุจินดา เอี่ยมโอภาส (2551 : 29) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง ชุดของสื่อประสม ซึ่งรวมเอาสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบทเรียนนั้น ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยสื่อการเรียนการสอนเหล่านี้จะเป็นทั้ง สื่อที่ครูใช้สอนและแนะนำผู้เรียน ตลอดจนเป็นสื่อที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งประกอบไปด้วย วัสดุและอุปกรณ์ เอกสาร ใบความรู้ต่าง ๆ เครื่องมือหรือสื่อที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน

ขวัญตา ทองใบ (2553 : 28) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง สื่อประกอบการสอนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสอน โดยศึกษาจากทฤษฎีของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน แล้วนำมาประยุกต์เข้าด้วยกัน จัดเนื้อหาให้เป็นระบบอย่างรัดกุม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จิตาพร วิภาวณิชย์ (2553 : 20) กล่าวว่า ชุดการเรียน หมายถึง เป็นการรวบรวมสื่อประสม หรือสื่อหลายรูปแบบที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมได้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนจะเรียนไปตามความสามารถความต้องการ และความสะดวกของตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะให้คำปรึกษา เมื่อศึกษาจบแล้วก็จะทำการทดสอบ เพื่อ

ประเมินความก้าวหน้าของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายและช่วยส่งเสริมเรื่องความรับผิดชอบของนักเรียนได้

สรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มความสามารถ ตามศักยภาพ โดยผู้เรียนพึงครูผู้สอนให้น้อยที่สุด ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระ ตามความสามารถของแต่ละบุคคลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามขั้นตอนที่ได้ระบุไว้ในชุดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ประเภทของชุดการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของชุดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

บุญเกื้อ ควรรหาเวช (2543 : 94 - 95) ; ชัยยุทธ บุญธรรม (2549 : 15) มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องประเภทของชุดการเรียนรู้โดยแบ่งประเภทของชุดการเรียนรู้ไว้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ชุดการเรียนรู้ประเภทคำบรรยาย เป็นชุดการเรียนรู้สำหรับกำหนดกิจกรรม และสื่อการเรียนรู้ให้ครูใช้ประกอบคำบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทการพูดของครูให้น้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เป็นชุดการเรียนรู้มีเนื้อหาเพียงหน่วยเดียว เหมาะสำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่มใหญ่หรือเป็นการสอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้ และเข้าใจในเวลาเดียวกัน มุ่งในการขยายเนื้อหาสาระชัดเจนยิ่งขึ้นได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ สไลด์ फिल्म สคริปต์ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ เป็นต้น

2. ชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นที่ตัวนักเรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดการเรียนรู้แต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหา และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ผู้เรียนที่เรียนจากชุดการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่ม อาจจะต้องขอความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะเริ่มต้นเท่านั้น หลังจากเคยชินต่อวิธีการใช้แล้วผู้เรียนสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เอง ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้หากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนรู้แล้วผู้เรียนอาจจะสนใจการเรียนรู้เสริมเพื่อเจาะถึงสิ่งที่รู้ได้อีก จากชุดการเรียนรู้เพื่อเป็นการไม่เสียเวลาที่จะต้องรอคอยผู้อื่น

3. ชุดการเรียนรู้แบบรายบุคคลหรือชุดการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ เป็นชุดการเรียนรู้ ที่จัดระบบขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเอง ตามลำดับขั้นความสามารถของแต่ละบุคคล คือผู้เรียนจะต้องศึกษาหาความรู้ตามความสามารถ และความสนใจของตนเอง เมื่อศึกษาครบแล้วจะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้า และศึกษาชุดการเรียนรู้ชุดอื่นต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหา นักเรียนจะปรึกษากันได้ในระหว่างนักเรียนและครูพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้ประสานงาน หรือผู้ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ด้วย ซึ่งการเรียนรู้จะเรียนที่โรงเรียน หรือเรียนที่บ้านก็ได้ ส่วนมากมักจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนเพิ่มเติม ผู้เรียนจะสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ด้วย

ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ตันบรรจง (2531 : 161-197) ได้แบ่งประเภทของ ชุดการเรียนรู้ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ชุดการเรียนรู้รายบุคคล ประกอบด้วย บัตรคำสั่ง บัตรกิจกรรมพร้อมบัตรเฉลย บัตรเนื้อหา บัตรแบบฝึกหัด หรือบัตรงานพร้อมเฉลย และแบบทดสอบพร้อมเฉลย ในชุดการเรียนรู้ นั้น จะมีสื่อการสอนไว้พร้อม เพื่อให้ให้นักเรียนใช้ประกอบการเรียนด้วยตนเอง

2. ชุดการเรียนรู้สำหรับครู ประกอบด้วยแผนการสอนในแต่ละคาบ วิธีใช้สื่อการสอนแบบฝึกหัด เพื่อฝึกทักษะ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ครูใช้ประกอบการสอน

3. ชุดการเรียนรู้แบบผสม เป็นชุดการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถใช้เรียนด้วยตนเองและครูใช้สอนก็ได้ จึงเป็นชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยชุดการเรียนรู้รายบุคคลกับชุดการเรียนรู้สำหรับครู ในการสร้างชุดการเรียนรู้ ลักษณะนี้ จะต้องเตรียมกิจกรรมสำหรับทั้งครูและนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537 : 114) และมิตรธิตา อ้อเพชรพงษ์ (2545 : 117 - 118) มีความเห็นสอดคล้องกัน โดยได้จำแนกประเภทของชุดการเรียนรู้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ชุดการเรียนรู้ประกอบการบรรยาย เป็นชุดการเรียนรู้ที่มุ่งขยายเนื้อหาสาระในการสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น โดยกำหนดกิจกรรม และสื่อการสอนให้ครูใช้ประกอบการบรรยาย ชุดการเรียนรู้จะมีเนื้อหาเพียงหน่วยเดียวและใช้กับผู้เรียนทั้งชั้น โดยแบ่งหัวข้อที่จะบรรยายและกิจกรรมไว้ตามลำดับขั้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครู และเพื่อเปลี่ยนบทบาทการพูดของครูให้น้อยลง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ชุดการเรียนรู้ประกอบการบรรยายนี้นิยมให้กับการฝึกอบรมและการสอนในระดับอุดมศึกษา สื่อการสอนที่ใช้ อาจเป็นแผ่นคำสอน แผนภูมิ รูปภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น สื่อการสอนชุดการเรียนรู้มักจะบรรจุในกล่องที่มีขนาดเหมาะสม แต่ถ้าเป็นวัสดุที่มีราคาแพง ขนาดเล็ก หรือใหญ่เกินไป ตลอดจนเสียหายง่าย หรือเป็นสิ่งมีชีวิต ก็จะไม่บรรจุในกล่อง แต่จะกำหนดไว้ในคู่มือครูเพื่อจัดเตรียมก่อนสอน

2. ชุดการเรียนรู้สำหรับกิจกรรมแบบกลุ่ม เป็นชุดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ครูจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้บรรยายมาเป็นผู้แนะนำช่วยเหลือผู้เรียนชุดการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่ม อาจจัดเรียนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ชุดการเรียนรู้แต่ละชุดจะประกอบด้วยชุดการเรียนรู้ย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วยในแต่ละศูนย์มีชื่อ หรือบทเรียนครบตามชุด ตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งจัดไว้ในรูปสื่อประสม อาจใช้เป็นที่รายบุคคล หรือทั้งกลุ่มใช้ร่วมกันก็ได้ ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ หากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์แล้ว ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนเสริมก็สามารถศึกษาได้จากศูนย์สำรองที่จัดเตรียมไว้โดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยผู้อื่น

3. ชุดการเรียนรู้รายบุคคล เป็นชุดการเรียนรู้ที่จัดไว้ให้ผู้เรียน เรียนด้วยตนเอง ตามคำแนะนำที่ระบุไว้ แต่อาจมีการปรึกษาระหว่างเรียนได้ และเมื่อสงสัยไม่เข้าใจบทเรียนตอนใด สามารถไปถามครูได้ การเรียนจากชุดการเรียนรู้รายบุคคลนี้นิยมใช้ห้องเรียนที่มีลักษณะพิเศษ แบ่งเป็นสัดส่วนสำหรับผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเรียกว่า “ห้องเรียนรายบุคคล” ชุดการเรียนรู้รายบุคคลนี้นักเรียนอาจนำไปเรียนที่บ้านได้ด้วย โดยมีผู้ปกครอง หรือบุคลากรอื่นให้ความช่วยเหลือ ชุดการเรียนรู้รายบุคคลนี้ เน้นหน่วยการสอนย่อยจึงนิยมเรียกว่า “บทเรียนโมดูล” (Instructional Module)

4. ชุดการเรียนรู้ทางไกล เป็นชุดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลามุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ซึ่งประกอบด้วย สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา

สรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้สามารถแบ่งได้หลายประเภท โดยแต่ละประเภทมีข้อดีแตกต่างกันไปโดยไม่ว่าจะเป็นชุดการเรียนรู้ประเภทคำบรรยาย ชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มหรือรายบุคคล และทางไกลนั้นจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของครูและนักเรียนให้แตกต่างกัน ดังนั้นควรเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัยของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดแนวการจัดชุดการเรียนรู้สำหรับสอนผู้เรียนเป็นกลุ่ม เพราะต้องการให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีครูผู้แนะนำช่วยเหลือ กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยจะจัดชุดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใช้เรียนเป็นรายบุคคล ในขณะที่ทำกิจกรรมหากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้

3.3 องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้

ในการสร้างชุดการเรียนรู้นั้น จะต้องศึกษาองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ว่ามีองค์ประกอบหลักอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ที่จะสร้างขึ้น ซึ่งการศึกษาพบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

คาร์ดาเรลลี (Cardarelli, 1973 :150) ได้กำหนด โครงสร้างของชุดการเรียนรู้ว่าต้องประกอบด้วย

1. หัวข้อ (Topic)
2. หัวข้อย่อย (Sub Topic)
3. จุดมุ่งหมายหรือเหตุผล (Rationality)
4. จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)
5. การสอบก่อนการเรียน (Pre-Test)

6. กิจกรรมและการประเมินตนเอง (Activities and Self – Evaluation)

7. การทดสอบย่อย (Quiz หรือ Formative Test)

8. การทดสอบขั้นสุดท้าย (Post –Test หรือ Summative Evaluation)

ควาน (Duane, 1973 : 169) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ 6 ประการ

1. มีจุดมุ่งหมายและเนื้อหา

2. บรรยายเนื้อหา

3. มีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

4. มีกิจกรรมให้เลือกเรียน

5. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมเจตคติ

6. มีเครื่องมือวัดผลก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

สุดตัน ; และคนอื่น ๆ (เพ็ญศรี สร้อยเพชร, 2542 : 5 - 6 อ้างอิงจาก Houston ; &

Others, 1972) ได้เขียนเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้โดยประกอบด้วย 5 ส่วนคือ

1. คำชี้แจงเป็นการอธิบายความสำคัญของบทเรียนสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ก่อนเรียน และขอบข่ายของขอบข่ายทั้งหมดของชุดการเรียนรู้

2. จุดมุ่งหมาย คือ ข้อความที่กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จอย่างไรหลังจากเรียนแล้ว

3. การประเมินผลเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบว่าในการเรียนชุดการเรียนนั้นผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด การประเมินผลเบื้องต้นนี้อาจอยู่ในรูปของการทดสอบข้อเขียน ทดสอบปากเปล่า การทำงาน การตอบคำถามง่าย ๆ เพื่อให้รู้ถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

4. การกำหนดกิจกรรม คือ การกำหนดแนวทางและวิธี เพื่อไปสู่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย

5. การประเมินผลขั้นสุดท้าย เป็นการทดสอบเพื่อวัดผลการเรียนหลังจากที่เรียนแล้ว

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 120) ได้จำแนกส่วนประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ 4 ส่วนคือ

1. คู่มือครูสำหรับใช้ชุดการเรียนรู้และ/หรือผู้เรียนต้องเรียนจากชุดการเรียนรู้

2. เนื้อหาสาระและสื่อ โดยจัดให้อยู่ในรูปของสื่อการเรียนรู้แบบประสม กิจกรรมการเรียนการสอนแบบกลุ่มและรายบุคคลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

3. คำสั่ง หรือการมอบงาน เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานให้นักเรียน

4. การประเมินผล เป็นการประเมินผลของกระบวนการ ได้แก่ แบบฝึกหัด รายงานการค้นคว้า และผลการเรียนรู้ในรูปแบบของแบบทดสอบต่าง ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2528 : 96 - 98) กล่าวถึง ชุดการเรียนรู้จะมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

คู่มือการใช้งาน	บัตรงาน	แบบทดสอบแบบวัดผล	สื่อการเรียนต่าง ๆ
-----------------	---------	------------------	--------------------

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้

ที่มา : บุญชม ศรีสะอาด (2528 : 96 - 98)

1. คู่มือการใช้งานชุดการเรียนรู้ เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ชุดการเรียนรู้ศึกษา และปฏิบัติให้บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพ อาจประกอบไปด้วยแผนการสอน สิ่งที่ต้องเตรียมก่อนสอน บทบาทของผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน

2. บัตรงาน เป็นบัตรที่มีคำสั่งว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไรบ้างโดยระบุกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

3. แบบทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับตรวจสอบว่าหลังจากเรียนชุดการเรียนรู้จบแล้ว ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

4. สื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นสื่อสำหรับผู้เรียนได้ศึกษามีหลายชนิดประกอบกัน อาจเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น บทความ เนื้อหาเฉพาะเรื่อง จุลสาร บทเรียน โปรแกรมหรือประเภทโสตทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภูมิต่าง ๆ เทปบันทึกเสียง फिल्म สคริปต์ ของจริง เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 81) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ ดังนี้

1. คู่มือ สำหรับผู้เรียนในการสอนและสำหรับในชุดการเรียนรู้
 2. คำสั่ง เพื่อกำหนดแนวทางในการเรียน
 3. เนื้อหาบทเรียน จะจัดในรูปของสิ่งต่าง ๆ เช่น สไลด์ เทป เป็นต้น
 4. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนทำงานหรือค้นคว้าต่อจากสิ่งที่เรียนมาแล้ว เพื่อความรู้ที่กว้างขึ้น

5. แบบทดสอบ เป็นแบบทดสอบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทเรียนเพื่อการประเมินผล
 สุกิจ ศรีพรหม (2541 : 68 - 72) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ว่ามีองค์ประกอบ 7 อย่าง คือ

1. เนื้อหาหรือมโนทัศน์ที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา (Concept Focus) ชุดการเรียนรู้ชุดหนึ่งควรจะเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพียงมโนทัศน์หลักเรื่องเดียว

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behaviorally Stated Objective) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ชุดการเรียนรู้ชุดนั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นข้อความที่ระบุถึงพฤติกรรมที่

คาดว่าจะให้เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ ควรระบุชัดเจนให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเพราะวัตถุประสงค์นี่จะเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

3. มีกิจกรรมให้เลือกหลาย ๆ อย่าง (Multiple Active Methodologies) คือ รายละเอียดของกิจกรรมที่ต้องให้นักเรียนปฏิบัติ เช่น ทำงานกลุ่ม ทำการทดลองหรือใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ การที่มีกิจกรรมให้นักเรียนเลือกปฏิบัติหลาย ๆ ทางมาจากความเชื่อที่ว่าไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งจะเหมาะสมที่สุดกับนักเรียนทุกคน

4. วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ (Diversified Learning Resources) จากกิจกรรมให้เลือกหลายทางนั้นจำเป็นต้องมีวัสดุประกอบการเรียนหลาย ๆ อย่าง เช่น แผนภูมิภาพ หุ่นจำลอง เทปบันทึกเสียง เป็นต้น วัสดุหรือสื่อการเรียนรู้เป็นแหล่งที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ และเกิดการเรียนรู้นวัตกรรมที่กำหนดให้

5. แบบทดสอบ (Evaluation Instrument) ในการประเมินผลดูว่านักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้จากการสอนมากน้อยเพียงใด แบบทดสอบที่ใช้อาจใช้ใน 3 ลักษณะ

5.1 แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test)

5.2 แบบทดสอบตนเอง (Self-Test)

5.3 แบบทดสอบหลังเรียน (Post-Test)

6. กิจกรรมสำรวจหรือกิจกรรมเพิ่มเติม (Breadth and Depth Activities) หลังจากให้นักเรียนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้ว อาจทำกิจกรรมที่เสนอแนะเพิ่มเติมตามความสนใจ

7. คำชี้แจงวิธีการใช้ชุดการเรียนรู้ (Instruction) เนื่องจากชุดการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นเพื่อให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง คำชี้แจงวิธีการใช้ชุดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องบอกรายละเอียดของวิธีการใช้ชุดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเข้าใจและเรียนได้ด้วยตนเอง

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545 : 52) ได้แบ่งองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. คู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ เป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับครูหรือนักเรียนตามแต่ชนิดของ ชุดการเรียนรู้ ภายในคู่มือจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดการเรียนรู้ อาจจะทำเป็นเล่มหรือแผ่นพับก็ได้

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำจะเป็นส่วนที่บอกให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนหรือประกอบกิจกรรมแต่ละอย่าง ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ มักจะอยู่ในรูปของกระดาษแข็ง ซึ่งจะประกอบด้วย

2.1 คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา

2.2 คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรม

2.3 การสรุปบทเรียน

3. เนื้อหาสาระและสื่อจะบรรจุไว้ในรูปของสื่อต่าง ๆ อาจประกอบด้วยบทเรียนโปรแกรม สไลด์ เทปบันทึกเสียง วีดิโอ แผ่นภาพโปสเตอร์ วัสดุกราฟิก หุ่นจำลองของตัวอย่างรูปภาพ เป็นต้น ผู้เรียนจะศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุในชุดการเรียนรู้ตามบัตรคำสั่งที่กำหนดไว้ให้

4. แบบประเมินผลนักเรียนจะทำการประเมินผลความรู้ด้วยตนเองก่อนและหลังเรียน แบบประเมินผลที่อยู่ในชุดการสอนอาจจะเป็นแบบฝึกหัดให้เติมคำลงในช่องว่าง เลือกคำตอบที่ถูกจับคู่ดูผลจากการทดลองหรือให้ทำกิจกรรม ส่วนประกอบข้างต้นนี้จะบรรจุอยู่ในกล่องหรือซอง จัดเอาไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกแก่การใช้นิยมแยกออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้

4.1 กล่อง

4.2 สื่อการสอนและบัตรบอกชนิดของสื่อการสอนเรียงตามการใช้

4.3 บันทึกรายการการสอน ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวิชาและหน่วยการสอน

4.3.2 รายละเอียดเกี่ยวกับนักเรียน

4.3.3 เวลา จำนวนชั่วโมง

4.3.4 วัตถุประสงค์ทั่วไป

4.3.5 วัตถุประสงค์เฉพาะ

4.3.6 เนื้อหาวิชาและประสบการณ์

4.3.7 กิจกรรมและสื่อการสอนประกอบวิธีสอน

4.3.8 การประเมินผล วัตถุประสงค์ การทดสอบก่อนและหลังเรียน

ชานนท์ ศรีพ่องงาม (2549 : 39) กล่าวว่า องค์ประกอบของชุดการเรียนควรประกอบด้วย

1. ชื่อชุดการเรียน เป็นส่วนที่บอกให้ทราบว่าศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอะไร
2. คำชี้แจง เป็นการบอกแนวทางในการเรียนให้นักเรียน
3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากทำชุดการเรียนจบลง
4. เวลา เป็นส่วนที่บอกเวลาในการศึกษาชุดการเรียนแต่ละชุด
5. สื่อการเรียน โดยระบุอุปกรณ์ที่ใช้ในชุดการเรียน
6. เนื้อหา เป็นส่วนที่เสนอความรู้ให้แก่ นักเรียน
7. แบบฝึกทักษะ เป็นส่วนที่ให้นักเรียนปฏิบัติหลังจากได้ศึกษาชุดการเรียนเรียบร้อยแล้ว
8. แบบทดสอบย่อยประจำชุดการเรียน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของชุดการเรียนส่วนใหญ่คล้ายกัน มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ ชื่อชุดการเรียน คำชี้แจง คู่มือการใช้ชุดการเรียน จุดประสงค์ เวลาที่ใช้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน และการประเมินผล

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดองค์ประกอบของชุดการเรียนในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับวิชาและความสามารถของนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

1. ชื่อชุดการเรียน

2. คำแนะนำชุดการเรียน

3. เวลาเรียน
4. จุดประสงค์การเรียนรู้
5. สื่อการเรียน/แหล่งเรียนรู้
6. การประเมินผลการเรียนรู้
7. ใบงาน
8. แบบทดสอบก่อนเรียนหน่วยการเรียนรู้
9. กระจายคำตอบแบบทดสอบก่อนเรียนหน่วยการเรียนรู้
10. กิจกรรมท้ายบท
11. แบบทดสอบหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้
12. กระจายคำตอบแบบทดสอบหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้
13. แนวคำตอบ/เฉลยคำตอบ

3.4 หลักการ ทฤษฎีและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเรียน

จากการศึกษาพบว่ามื่อนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดและหลักการที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

เคมพ์ และเคย์ตัน (Kemp and Dayton. 1985 : 13 -15) ได้เสนอแนวความคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการสร้างชุดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นกลุ่มที่ตีความพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (Stimuli) และการตอบสนอง (Responses) บางทีจึงเรียกว่าการเรียนรู้แบบ S-R สิ่งเร้าก็คือข่าวสารหรือเพื่อหาวิชาที่ส่งไปให้ผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน โปรแกรมการเรียนการสอนอิงหลักทฤษฎีนี้มาก โดยจะแตกลำดับขั้นออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ และเมื่อผู้เรียนเกิดการตอบสนองก็จะสามารถทราบผลได้ทันทีว่าเกิดการเรียนรู้หรือไม่ ถ้าตอบสนองถูกต้องก็จะมีเสริมแรง โปรแกรมการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลอิงทฤษฎีนี้

2. กลุ่มทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Theories) เป็นกลุ่มที่เน้นกระบวนการความรู้ ความเข้าใจ หรือการรู้คิด อันได้แก่ การรับรู้อย่างมีความหมาย ความเข้าใจและความสามารถในการจัดกระทำอันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์ ทฤษฎีนี้ถือว่าการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของสติปัญญาและความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์

3. กลุ่มจิตวิทยาทางสังคมหรือการเรียนรู้ทางสังคม (Social Psychology or Social Learning Theory) เป็นกลุ่มที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น ทฤษฎีนี้เน้นปัจจัยทางบุคลิกภาพ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคม โดยเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรงหรือผ่านสื่อการเรียนการสอน

ทฤษฎีทั้ง 3 กลุ่มนี้ต่างมีความคล้ายคลึงหรือจุดเน้นเกี่ยวกับการออกแบบและการใช้สื่อ การเรียนการสอนเกี่ยวกับแรงจูงใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดเนื้อหา อารมณ์ การมีส่วนร่วม การสะท้อนกลับ การเสริมแรง การฝึกปฏิบัติ และการนำไปประยุกต์ใช้ทฤษฎีทั้งสามกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน หรือจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ และการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. แรงจูงใจ (Motivation) หากนักเรียนมีความต้องการ ความสนใจ หรือความปรารถนาที่จะเรียนรู้ก็จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างให้นักเรียนเกิดความรู้สึก โดยการเสนอสื่อการสอนที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ คือ จัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรม ในการเรียนรู้ซึ่งมีความหมายหรือน่าสนใจสำหรับนักเรียน

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักเรียนต่างคนต่างมีอัตรา และวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังนั้นการจัดสื่อการเรียน การเสนอจะต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย

3. วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ (Learning Objectives) ในการจัดการเรียนการสอน หากนักเรียนทราบวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ก็จะทำให้นักเรียนมีโอกาสบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากกว่าที่ไม่ทราบ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้อย่างช่วยในการวางแผนสร้างสื่อการเรียน การสอน ซึ่งจะทำให้ทราบว่าควรจะทำอะไรในสื่อ

4. การจัดเนื้อหา (Organization of Content) การเรียนรู้ง่ายขึ้น หากมีการจัดลำดับ เนื้อหาในการเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอน และสมเหตุสมผล

5. การจัดเตรียมความรู้ที่มีมาก่อน (Pre – learning Preparation) บางครั้งการเรียนรู้ สาระหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน ดังนั้นการสร้างชุดการเรียน ควรคำนึงถึงธรรมชาติและระดับการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มเพื่อจัดเตรียมความรู้ให้กับกลุ่มผู้เรียน

6. อารมณ์ (Emotion) การเรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์ และความรู้สึกของบุคคล พยายาม ความสามารถทางสติปัญญา ดังนั้นการสร้างชุดการเรียนการสอนควรตอบสนองอารมณ์ ซึ่ง ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นสำคัญ

7. การมีส่วนร่วม (Participation) การเรียนรู้จะเกิดผลอย่างรวดเร็วและคงทนหากได้ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางสติปัญญา และทางกายภาพ และควรจัดเป็นเวลายาวนานกว่าการเรียนรู้โดยการฟังหรือการดู

8. การสะท้อนกลับ (Feedback) การเรียนรู้เพิ่มขึ้นหากนักเรียนได้ทราบความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจ

9. การเสริมแรง (Reinforcement) เมื่อนักเรียนบรรลุผลในการเรียนรู้เนื้อหาสาระใดแล้ว ก็จะถูกกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้นี้เป็นรางวัลที่สร้างความเชื่อมั่น และส่งผลให้เกิด พฤติกรรมทางบวกแก่นักเรียน

10. การฝึกปฏิบัติและการกระทำซ้ำ (Practice and Repetition) บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของความรู้ และทักษะได้ จะต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติ และการทำซ้ำอยู่เสมอ ซึ่งจะนำไปสู่ความคงทนในการเรียนรู้การนำไปประยุกต์ใช้ (Application) ผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาของการเรียนรู้คือการเพิ่มความสามารถของแต่ละบุคคล ในการประยุกต์หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับปัญหาหรือสภาพการณ์ใหม่ได้

ชัยขันธ์ พรหมวงศ์ (2523 : 119 - 120) ได้กล่าวถึงแนวคิดและหลักการในการนำเอาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มาใช้ในระบบการศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. การประยุกต์ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยคำนึงความถนัด ความสนใจ และความต้องการของนักเรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ เหมาะกับการจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลและการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีอิสระในการเรียนตามระดับปัญญา ความสนใจ และความสามารถของตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม

2. ความพยายามที่จะเปลี่ยนแนวการเรียนการสอน ไปจากเดิม จากการใช้ครูเป็นหลัก มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้จากสื่อ หรือวิธีการต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยจะต้องมีการจัดสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและประสบการณ์ ตามหน่วยการเรียนรู้ในรูปแบบของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนกับครูเพียง 1 ใน 4 ส่วน ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนรู้เอง 3 ส่วน

3. การใช้สื่อการสอนได้เปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกไป โดยเปลี่ยนแปลงจากการนำสื่อที่มีการผลิตตามกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสื่อที่ครูใช้ในการช่วยสอนมาผสมผสานกันให้เหมาะสม และใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับนักเรียนแทนการใช้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ นักเรียนสามารถหยิบ และใช้สื่อการสอนได้ด้วยตนเองโดยสื่อดังกล่าวจะอยู่ในรูปของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ปฏิกริยาสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับสภาพแวดล้อม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นไปตามรูปแบบของครูเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ตาม นักเรียนไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อปรึกษาหารือกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ซึ่งมีผลต่อการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนในอนาคต จึงต้องมีการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เข้ามาใช้ในการจัดระบบ การผลิตสื่อในรูปของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

5. การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ได้ยึดหลักจิตวิทยามาใช้ โดยจัดสภาพการออกมาเป็นการสอนแบบโปรแกรมเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยตนเองมีโอกาสทราบผลการตัดสินใจของตนเองว่าถูกหรือผิด สร้างแรงเสริมให้กับนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และรู้จักการเรียนรู้ไปตามขั้นตอนตามความสามารถ และความสนใจของนักเรียนโดยไม่ถูกบังคับ เครื่องมือที่สำคัญที่ใช้ในการช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง คือ การสอนแบบโปรแกรมและการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ธีระชัย ปุณณ โษติ (2537 : 40) ได้อาศัยแนวความคิดในการสร้างชุดการเรียนรู้จากหลักการทางจิตวิทยาการเรียนรู้ของสกินเนอร์ และธอร์นไคค์ โดยสรุปได้ ดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner, B.F. 1972) ที่นำมาเป็นแนวทางในการสร้างชุดการเรียนรู้ คือ

1. เงื่อนไขของการตอบสนอง ได้แก่ การเสริมแรงหรือการไม่เสริมแรงเมื่อนักเรียนได้ทำการตอบสนอง

2. การเสริมแรง เป็นสิ่งสำคัญต่อพฤติกรรมที่ดีควรได้รับรางวัล หรือการเสริมแรง ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ดีก็ไม่ควรจะสนับสนุนให้เกิดขึ้นอีกต่อไป โดยละเว้นมิให้เกิดการเสริมแรงนั้นในการเรียน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การรู้ผลการเรียนหรือรู้คำตอบเป็นตัวเสริมแรงอย่างหนึ่ง และในการเสริมแรงนั้นจะต้องกระทำทันทีทันใด

3. การจัดรูปพฤติกรรม เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้บางอย่างจะมีความซับซ้อนมาก ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ต่อเนื่องกันไป การจัดรูปพฤติกรรม ก็คือ ต้องรู้ว่าขั้นตอนสุดท้ายนั้นเป็นอะไร แล้วจึงเสริมแรงแต่ละขั้นไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่ขั้นแรกไปจนถึงขั้นสุดท้ายให้เป็นไปในทางที่ต้องการ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์น ไคค์ (Thorndike, Edward Lee. (1975) ที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างชุดการเรียนรู้ คือ

1. กฎแห่งเหตุผล คือ การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองถ้านักเรียนตอบสนองแล้วได้รับผลที่สมประสงค์การตอบสนองนั้น ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ตรงกันข้ามถ้านักเรียนตอบสนองแล้วได้รับความไม่สบายใจ ความไม่สมประสงค์ การตอบสนองนั้น ก็มีแนวโน้มว่าจะไม่เกิดขึ้นอีก

2. กฎแห่งการฝึกหัด คือ การที่บุคคลได้มีโอกาสได้กระทำซ้ำ ๆ ในพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งจะทำให้พฤติกรรมนั้น ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. กฎแห่งความพร้อม คือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อนักเรียนพร้อมที่จะเรียน

สรุปได้ว่า การที่ผู้วิจัยจะสร้างชุดการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล การทำแบบฝึกหัด การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียน การเสริมแรงจูงใจในการทำชุดการเรียนรู้ ได้รับความสนใจด้วยสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ หรือการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้

3.5 ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายท่านเสนอหลักการสร้างชุดการเรียนรู้ไว้คล้ายกัน ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 189 -191) กล่าวถึง ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้ไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาทั้งหมดอย่างละเอียดว่าสิ่งที่จะนำมาสร้างชุดการเรียนนั้น ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้อะไรบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนในหน่วยอื่น ๆ ซึ่งจะสร้างความสับสนให้กับผู้เรียนได้ ผู้วิจัยจะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์แล้วแบ่งหน่วยการเรียนแต่ละหน่วยให้มีหัวเรื่องย่อย ๆ และควรเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระให้ถูกต้องว่าอะไรเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ก่อนเป็นพื้นฐานตามขั้นตอนของความรู้ และลักษณะธรรมชาติของวิชานั้น

2. ผู้สร้างต้องพิจารณาและตัดสินใจว่าจะสร้างชุดการเรียนแบบใด โดยคำนึงถึงว่าผู้เรียนคือใคร จะให้อะไรกับผู้เรียน จะทำกิจกรรมอย่างไร และเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินคืออย่างไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นเกณฑ์กำหนดการเรียน

3. กำหนดหน่วยการเรียน ประมาณเนื้อหาสาระที่เราถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนหาสื่อการเรียน ศึกษาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งว่าหน่วยการเรียนนี้มีหลักการหรือความคิดรวบยอดอะไรแต่ละหัวเรื่องย่อยมีความคิดรวบยอดหรือหลักการย่อย ๆ อะไรอีกบ้างที่จะต้องศึกษา พยายามดึงเอาแก่นของหลักการเรียนรู้ออกมาให้ได้

4. กำหนดความคิดรวบยอด ความคิดรวบยอดจะต้องสอดคล้องกับหน่วยการเรียนและหัวเรื่อง โดยสรุปแนวความคิด สาระ หลักเกณฑ์ที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกันเพราะความคิดรวบยอดเป็นเรื่องของความเข้าใจเกิดจากประสาทสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ตีความหมายออกเป็นพฤติกรรมทางสมอง แล้วนำสิ่งใหม่ไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมเกิดเป็นความคิดรวบยอด

5. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความคิดรวบยอด กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะวัดความสามารถของผู้เรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ภายหลังการเรียนแต่ละเรื่องจบแล้วถ้าผู้สอนกำหนดหรือระบุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจนมากเท่าใดจะช่วยให้การสอนประสบความสำเร็จมากเท่านั้น จึงควรตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนแต่ละข้อให้ถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาสาระของการเรียนรู้

6. การวิเคราะห์งาน คือ การนำจุดประสงค์การเรียนแต่ละข้อมาทำการวิเคราะห์งานเพื่อเตรียมกิจกรรมการเรียน แล้วจัดลำดับกิจกรรมการเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์แต่ละข้อที่กำหนดไว้

7. เรียงลำดับกิจกรรมการเรียน หลังจากที่เรานำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแต่ละข้อมาวิเคราะห์งาน แล้วเรียงลำดับกิจกรรมของแต่ละหัวข้อ เพื่อให้การเรียนเป็นไปอย่างกลมกลืนและไม่ซ้ำซ้อนโดยคำนึงถึงพฤติกรรมพื้นฐานของผู้เรียนวิธีดำเนินการสอน การติดตามผล และการประเมินผล

8. สื่อการเรียน คือ วัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนที่ครูและนักเรียนจะต้องทำร่วมกันครูจะต้องจัดทำและจัดหาเตรียมไว้ให้เรียบร้อย ถ้าสื่อการเรียนเป็นของใหญ่หรือมีคุณค่าที่จะต้องจัดเตรียมมาก่อนจะต้องเขียนบอกไว้ให้ชัดเจนในกลุ่มมือครูเกี่ยวกับการใช้ชุดการเรียนว่า

จะให้มาจากที่ใด เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง และพวกสิ่งทีเก็บไว้ไม่ได้ ทนทาน เพราะเกิดการนำเสีย เช่น ไข ไม้ พืช สัตว์ เป็นต้น

9. การประเมินผล คือ การตรวจสอบว่าหลังจากเรียนแล้วนักเรียนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้จะใช้วิธีใด จะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ถ้าประเมินผลไม่ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ความยุติธรรมจะไม่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและไม่ตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้การเรียนรู้ในสิ่งนั้นจะไม่เกิดขึ้นชุดการเรียน ที่สร้างขึ้นก็เป็นการเสียเวลาสร้างและจะเป็นชุดการเรียนที่ไม่มีคุณค่า

10. การทดลองใช้ชุดการเรียนเพื่อหาประสิทธิภาพ การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียน ทำเพื่อปรับปรุงชุดการเรียนให้เหมาะสมกับการใช้โดยนำชุดการเรียน ไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อนเพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงแล้วนำไปทดลองใช้กับเด็กทั้งชั้นหรือกลุ่มใหญ่ โดยกำหนดขั้นตอน ดังนี้

10.1 ชุดการเรียนนี้ต้องการทดสอบความรู้เดิมของผู้เรียนหรือไม่

10.2 การนำสูบทเรียนของชุดการเรียนนี้เหมาะสมหรือไม่

10.3 การทำกิจกรรมขณะเรียน สร้างความสับสนวุ่นวายให้ผู้เรียนหรือไม่จะดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ได้หรือไม่

10.4 การสรุปผลการเรียนเพื่อนำไปสู่ความคิดรวบยอดหรือหลักสำคัญของการเรียนรู้ในหน่วยนั้น ๆ ดีหรือไม่หรือจะต้องปรับเพิ่มอย่างไร

10.5 การประเมินผลหลังการเรียน เพื่อตรวจสอบว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นมีความเชื่อมั่นมากน้อยแค่ไหน

ปรีชา ตรีศาสตร์ (2530 : 44) กล่าวว่า ชุดการเรียนเป็นสื่อประสมที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง แต่ชุดการเรียนที่สร้างขึ้นจะมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้หรือไม่ จำเป็นต้องใช้วิธีวิเคราะห์ระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล คือ Systems Approach มาวิเคราะห์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ขึ้นปัญหา ที่ต้องการแก้ใขนั้นคืออะไร

2. ขึ้นกำหนดเป้าหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาโดยสามารถปฏิบัติหรือเห็นการกระทำได้

3. ขึ้นการสร้างเครื่องมือ กระทำหลังจากตั้งเป้าหมายแล้วเพื่อให้วัดได้ทุกระยะ

4. ขึ้นการกำหนดทางเลือกหรือวิธีแก้ปัญหา เพื่อใช้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

5. ขึ้นทดลอง เพื่อเลือกวิธีที่ดีที่สุดใช้เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

6. ขึ้นวัดและประเมินผล โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาประเมินว่าสามารถใช้

ปฏิบัติงานตามเป้าหมายได้หรือไม่เพียงใดเพื่อปรับปรุงแก้ไข

ซานนท์ ศรีพ่องงาม (2549 : 39) กล่าวว่า ชุดการเรียนมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชาคณิตศาสตร์

2. กำหนดเนื้อหา

3. กำหนดหัวเรื่อง
4. กำหนดหลักการ
5. กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
6. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. สร้างชุดการเรียนรู้ โดยให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์
8. สร้างแบบประเมินผล
9. หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้
10. นำชุดการเรียนรู้ไปใช้

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้สามารถดำเนินการตามลำดับดังนี้คือการวิเคราะห์เนื้อหา การวางแผนการสอน การกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียน และการทดสอบประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา ช่องทางการขยายอาชีพ
2. กำหนดหน่วยการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาและเวลาในการสอน
3. กำหนดหัวเรื่องในการสอนให้น่าสนใจและตรงกับเนื้อหาที่จะสอน
4. กำหนดจุดประสงค์เพื่อวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนแปลงของผู้เรียน
5. กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์พฤติกรรมและเพื่อเป็นแนวทางการเลือกและผลิตสื่อการเรียน
6. กำหนดแบบประเมิน เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังใช้ชุดการเรียนรู้
7. สร้างชุดการเรียนรู้ โดยให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์
8. การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้และการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3.6 การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning : SDL)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองโดยจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ ต่อการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน ที่จะต้องมีส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะ

ของการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ เพื่อให้บุคคลมีประสบการณ์ และมีศักยภาพในการแสวงหาความรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาตลอดชีวิตต่อไป

พัชรี พลาวงศ์ (2536 : 84 - 85) การเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะดังนี้

1. Availability วิธีเรียนชนิดนี้จะเรียน เมื่อไรที่ไหน ก็ได้ตามความพอใจโดยเลือกเรียนตามเวลาที่ผู้เรียนว่าง ทำให้ผู้เรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากผู้เรียนบางคน ทำให้การเรียนล้มเหลวได้

2. Self-Paced เมื่อผู้เรียนเลือกสถานที่ได้ตามความพอใจแล้วผู้เรียนจะใช้เวลาในการทำความเข้าใจบทเรียนได้เต็มที่ บางคนอาจใช้เวลา 1 ชั่วโมงต่อหนึ่งบทเรียน บางคนอาจใช้เวลา 5 ชั่วโมงก็ได้ แต่ประสิทธิภาพเท่ากัน คือ เข้าใจทั้งบทเรียน เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียนแต่ละคนย่อมไม่เท่ากัน

3. Objectives แบบเรียนที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง ต้องบอกวัตถุประสงค์ในแต่ละบทไว้ให้ชัดเจน เพราะถ้าผู้เรียนสามารถตอบคำถามของวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด แสดงว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนนั้น ๆ

4. Interaction การมีปฏิสัมพันธ์กัน ในขณะที่เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน โดยผู้สอนอาจชี้แนะหรือให้การปรึกษากี่ยวกับการวางแผนกิจกรรมการเรียน

5. Tutor Help ผู้สอนมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

6. Test as Learning Situation ในบทเรียนหนึ่ง ๆ จะมีแบบทดสอบซึ่งใช้เป็นเครื่องมือวัดตามวัตถุประสงค์ ไม่ใช่การประเมินผลการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสอบได้หรือตกหรือในภาคปฏิบัติอาจใช้วิธีทดสอบเป็นรายบุคคล

7. การเลือกวิธีเรียน ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีวิธีเรียนแบบที่ตนชอบ ฉะนั้นผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง ขณะเดียวกันผู้เรียนก็มีอิสระในการเลือกเรียนบทเรียนก่อนหลังได้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตนเอง ผู้เรียนจะทำการวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูลเลือกวิธีการเรียนรู้ และการประเมินผลด้วยตนเองโดยจะมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่มีผู้ช่วยเหลือก็ได้

รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 50 - 51) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ เจตคติ ฯลฯ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสามารถในการเรียนรู้ และวิธีการ

เรียนรู้ โดยจัดการเรียนรู้ เนื้อหา และสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้รายบุคคล รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้นำเอาประสบการณ์ของตนมาใช้ในการเรียนรู้ด้วย

2. จัดให้ผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในการเรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อ ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงควรเปิด โอกาสให้ ผู้เรียนมีบทบาทตั้งแต่ การวางแผน กำหนดเป้าหมาย การเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการของตน หรือกลุ่มกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การเลือกใช้วิธีการเรียนรู้การใช้แหล่งข้อมูล ตลอดจนจนถึงการประเมินผลการเรียนของตน

3. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกให้มีทักษะและยุทธศาสตร์การ เรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การบันทึกข้อความ การจัดประเภทหมวดหมู่ การ สังเกต การแสวงหาและใช้แหล่งความรู้ เทคโนโลยี และสื่อที่สนับสนุนการเรียนรวมทั้งเปิด โอกาสให้ผู้เรียน ได้มีประสบการณ์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาคำหนดแนวทางการเรียนรู้ และเลือกวิธีการ เรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง

4. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยตนเองไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนต้องเรียนคนเดียว โดยไม่มีชั้นเรียนหรือเพื่อนเรียน ยกเว้นการเรียนแบบรายบุคคล โดยทั่วไปแล้ว ในการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนจะได้ทำงานร่วมกับเพื่อน กับครูและบุคคลอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นให้กับผู้เรียนเพื่อให้รู้จักการทำงานเป็น ทีม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะเจตคติที่ แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการ เรียนรู้

5. พัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันประเมินในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประเมินการเรียนรู้ ดังนั้น จึงต้องพัฒนาทักษะการ ประเมินให้แก่ผู้เรียน และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนว่า การประเมินตนเองเป็นส่วนหนึ่งของ ระบบประเมินผล รวมทั้งยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่นด้วย นอกจากนี้ต้องจัดให้ผู้เรียน ได้รับ ประสบการณ์การประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบ

6. จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน สภาพแวดล้อมเป็น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นบริเวณใน โรงเรียนจึงต้องจัดให้เป็นแหล่ง ความรู้ที่นักเรียนจะค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ฯลฯ รวมทั้งบุคลากร เช่น ครูประจำศูนย์วิทยะบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวก และแนะนำเมื่อผู้เรียน ต้องการดังนั้น หลักการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้จัดกิจกรรมต้องศึกษา ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดให้ผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในการเรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

พัฒนาทักษะการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น พัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันประเมิน และจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

3.7 หลักการสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

คำว่า การสื่อสาร (Communications) มีที่มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Communis หมายถึง ความเหมือนกันหรือร่วมกัน การสื่อสาร (Communication) หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการจากผู้ส่งสาร โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม หรือความจำเป็นของตนเองและคู่สื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และมีปฏิริยาตอบสนองต่อกัน บริบททางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล

การสื่อสารกับการศึกษา

การเรียนการสอน เป็นการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง มีทั้งผู้ส่งสารอันได้แก่ครูผู้สอนมีสารคือความรู้หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้น ผู้รับสารคือ ผู้เรียน มีกระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วยเครื่องมือ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่จัดขึ้นในห้องเรียนหรือสถานการณ์ที่จัดขึ้นในสถานที่อื่น และมีจุดหมายของหลักสูตรเป็นเครื่องนำทางจุดมุ่งหมายของการสื่อสารในการเรียนการสอน คือการพยายามสร้างความเข้าใจ ทักษะ ความรู้ ความคิดต่าง ๆ ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ความสำเร็จของการเรียนการสอน พิจารณาได้จากพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่ต้น ตามลักษณะการเรียนรู้ นั้น ๆ ปัญหาสำคัญของการสื่อสารในการเรียนการสอนคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการสื่อสาร และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับครู คือการใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม นอกเหนือการใช้คำพูดของครูแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะสื่อหรือโสตทัศนูปกรณ์ มีคุณลักษณะพิเศษบางประการที่ไม่มีในตัวบุคคลโดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการดังนี้

ระบบการสื่อสารและการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร มี 4 ประการ ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender) หรือ แหล่งสาร (Source) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งสาร หรือเป็นแหล่งกำเนิดสาร ที่เป็นผู้เริ่มต้นส่งสารด้วยการแปลสารนั้นให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นแทนความคิด ได้แก่ ภาษาและอากัปกิริยาต่าง ๆ เพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึก ข่าวสาร ความต้องการและวัตถุประสงค์ของตน ไปยังผู้รับสารด้วยวิธีการใด ๆ หรือส่งผ่านช่องทางใดก็ตามจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เช่น ผู้พูด ผู้เขียน กวี ศิลปิน

นักจัดรายการวิทยุ โฆษกรัฐบาล องค์กร สถาบัน สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์
กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ หน่วยงานของรัฐ บริษัท สถาบันสื่อมวลชน เป็นต้น

คุณสมบัติของผู้ส่งสาร

1. เป็นผู้ที่มีความเจตนาแน่วแน่ที่จะให้ผู้อื่นรับรู้จุดประสงค์ของตนในการส่งสาร แสดง
ความคิดเห็นหรือวิจารณ์ ฯลฯ

2. เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของสารที่ต้องการจะสื่อออกไปเป็นอย่างดี

3. เป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีความน่าเชื่อถือ แคล่วคล่องเปิดเผยจริงใจ และ
มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้ส่งสาร

4. เป็นผู้ที่สามารถเข้าใจความพร้อมและความสามารถในการรับสารของผู้รับสาร

5. เป็นผู้รู้จักเลือกใช้กลวิธีที่เหมาะสมในการส่งสารหรือนำเสนอสาร

2. สาร (Message) หมายถึง เรื่องราวที่มีความหมาย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล
ความรู้ ความคิด ความต้องการ อารมณ์ ฯลฯ ซึ่งถ่ายทอดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารให้ได้รับรู้ และ
แสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ เช่น
ข้อความที่พูด ข้อความที่เขียน บทเพลงที่ร้อง รูปที่วาดเรื่องราวที่อ่าน ท่าทางที่สื่อความหมาย เป็นต้น

2.1 รหัสสาร (Message Code) ได้แก่ ภาษา สัญลักษณ์ หรือสัญญาณที่มนุษย์ใช้เพื่อ
แสดงออกแทนความรู้ ความคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกต่าง ๆ

2.2 เนื้อหาของสาร (Message Content) หมายถึง บรรดาความรู้ ความคิด และ
ประสบการณ์ที่ผู้ส่งสารต้องการจะถ่ายทอดเพื่อการรับรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเพื่อความเข้าใจร่วมกัน
หรือโต้ตอบกัน

2.3 การจัดสาร (Message Treatment) หมายถึง การรวบรวมเนื้อหาของสารแล้วนำมา
เรียบเรียงให้เป็นไปอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้ใจความตามเนื้อหาที่ต้องการด้วยการเลือกใช้รหัสสาร
ที่เหมาะสม

3. สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งใน
การสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะของสาร ทำหน้าที่นำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสาร
ต้องอาศัยสื่อหรือช่องทางทำหน้าที่นำสารไปสู่ผู้รับสาร การแบ่งประเภทของสื่อมีหลากหลาย
ต่างกันอย่างออกไป

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคลหรือมวลชนที่รับเรื่องราวข่าวสารจากผู้
ส่งสาร และแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ต่อผู้ส่งสารหรือส่งสารต่อไปถึงผู้รับสารคนอื่น ๆ
ตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร เช่น ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ฟังรายการวิทยุ กลุ่มผู้ฟังการอภิปราย ผู้อ่าน
บทความจากหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

หลักในการสื่อสาร

การสื่อสารจะประสบความสำเร็จตรงตามจุดประสงค์หรือไม่ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงหลักการสื่อสาร ดังนี้

1. ผู้ที่จะสื่อสารให้ได้ผลและเกิดประโยชน์จะต้องทำความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบในการสื่อสารและปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับระบบการรับรู้ การคิด การเรียนรู้ การจำ ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพ ในการสื่อสาร
2. ผู้ที่จะสื่อสารต้องคำนึงถึงบริบทในการสื่อสาร บริบทในการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อมที่มีส่วนในการกำหนดรู้ความหมายหรือความเข้าใจในการสื่อสาร
3. คำนึงถึงกรอบแห่งการอ้างอิง (Frame of Reference) มนุษย์ทุกคน จะมีพื้นความรู้ทักษะ เจตคติ ค่านิยม สังคม ประสบการณ์ ฯลฯ เรียกว่าภูมิหลังแตกต่างกัน ถ้าผู้สื่อสารใดมีกรอบแห่ง การอ้างอิงคล้ายกัน ใกล้เคียงกันจะทำให้การสื่อสารง่ายขึ้น
4. การสื่อสารจะมีประสิทธิผลเมื่อผู้ส่งสารส่งสารอย่างมีวัตถุประสงค์ชัดเจน ผ่านสื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม ถึงผู้รับสารที่มีทักษะในการสื่อสารและมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกัน
5. ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ควรเตรียมตัวและเตรียมการล่วงหน้า เพราะจะทำให้การสื่อสารราบรื่น สะดวก รวดเร็ว เป็นไปตามวัตถุประสงค์และสามารถแก้ไขได้ทันที่หากจะเกิดอุปสรรค ที่จุดใดจุดหนึ่ง
6. คำนึงถึงการใช้ทักษะ เพราะภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์ตกลงใช้ร่วมกันในการสื่อความหมาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจในการสื่อสาร ผู้สื่อสารต้องศึกษาเรื่องการใช้ภาษา และสามารถใช้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล เนื้อหาของสาร และช่องทางหรือสื่อ ที่ใช้ในการสื่อสาร
7. คำนึงถึงปฏิกิริยาตอบกลับตลอดเวลา ถือเป็น การประเมินผลการสื่อสารที่จะทำ ให้ผู้สื่อสารรับรู้ผลของการสื่อสารว่าประสบผลดีตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อบกพร่องใดเพื่อที่จะทำให้การสื่อสารเกิดผลตามที่ต้องการ

3.8 การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้

มีนักการศึกษาได้เสนอวิธีการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 494) กล่าวว่า การทดลองหาประสิทธิภาพของสื่อจะต้องนำสื่อไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองสอนจริง (Trial Run) เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้ว จึงดำเนินการผลิตเป็นจำนวนมากหรือใช้สอนในชั้นเรียนตามปกติได้

การทดลองมีขั้นตอน ดังนี้

1. สำหรับทดลองแบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดลองครู 1 คน ต่อเด็ก 1 คน ให้ทดลองกับเด็กอ่อนเสียก่อนทำการปรับปรุง แล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง และนำไปทดลองกับเด็กเก่ง อย่างไรก็ตามหากเวลาไม่อำนวย และสภาพการณ์ไม่เหมาะสม ก็ให้ทดลองกับเด็กอ่อนหรือปานกลาง
2. สำหรับทดลองแบบกลุ่ม (1:10) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน ต่อเด็ก 6 – 12 คน โดยให้เด็กคละกันทั้งเก่ง ปานกลาง และอ่อน ห้ามทดลองกับเด็กอ่อนส่วนหรือเด็กเก่งส่วน เวลาทดลองจะต้องจับเวลาด้วยว่ากิจกรรมแต่ละกลุ่มใช้เวลาเท่าใด
3. สำหรับการทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่ (1:100) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน กับเด็กทั้งชั้น 30 – 40 คน (หรือ 100 คน สำหรับชุดการสอนรายบุคคล) ชั้นที่เลือกมาทดลองจะต้องมีนักเรียนคละกันทั้งเก่งและอ่อน ไม่ควรเลือกห้องเรียนที่มีเด็กเก่ง หรือเด็กอ่อนส่วน หลังการทดลองคำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงแก้ไข ผลลัพธ์ที่ได้ควรจะได้ใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ต่ำกว่าเกณฑ์ได้ไม่เกิน 2.5%

กองวิจัยทางการศึกษา (2545 : 81) กล่าวว่า วิธีการหรือนวัตกรรมที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ เช่น ชุดการสอนแบบฝึก แผนการสอน แบบเรียนสำเร็จรูป หรือกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้สอนพัฒนาขึ้นควรมีความถูกต้องด้านเนื้อหาที่เที่ยงตรงและครอบคลุมเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนภาษา ถ้อยคำ รูปภาพ และขั้นตอนที่กำหนดขึ้น ควรเหมาะสมกับนักเรียนด้วย ซึ่งผู้สอนสามารถหาประสิทธิภาพของเครื่องมือได้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหรือใช้การวิเคราะห์คะแนนหรือจะใช้ทั้งสองวิธีก็ได้เช่นกัน ดังนี้

1. ตรวจสอบด้านเนื้อหาและรูปแบบของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เช่น ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนมีความคงทนทางการเรียน วิชาช่องทางการขยายอาชีพ จึงสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองขึ้น ผู้สอนควรนำชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 คน ตรวจสอบถ้ามีความเห็นสอดคล้องกัน 2 หรือ 3 คน แสดงว่าเนื้อหาและรูปแบบมีความถูกต้อง เที่ยงตรง และครอบคลุม

2. หาเกณฑ์ประสิทธิภาพของสื่อหรือนวัตกรรมการเรียนรู้โดยการวิเคราะห์คะแนน ใช้สูตรคำนวณ ดังนี้

$$\text{สูตร } E_1 = \frac{N}{A} \times 100 \text{ หรือ } \frac{\bar{X}}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพระหว่างเรียน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมคะแนนที่ได้ระหว่างเรียนของผู้เรียนทุกคน
	A	แทน	ผลรวมคะแนนเต็มจากทุกคนระหว่างเรียน
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

$$\text{สูตร } E_2 = \frac{N}{B} \times 100 \quad \text{หรือ} \quad \frac{\bar{F}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพหลังเรียน
	$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของการสอบหลังเรียนของผู้เรียนทุกคน
	B	แทน	คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียนของผู้เรียนทุกคน
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

การกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับว่าสื่อหรือนวัตกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ คือ ด้านความรู้ ความจำ E_1/E_2 มีค่า 80/80 ขึ้นไป ด้านทักษะปฏิบัติ E_1/E_2 มีค่า 70/70 ขึ้นไป โดยที่ค่า E_1/E_2 ต้องไม่แตกต่างกันเกินกว่าร้อยละ 5

สรุปได้ว่าการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้จะช่วยตรวจสอบว่าสื่อการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณภาพดีตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาทั้งหมดที่ทำกิจกรรมจากแบบฝึกหัดระหว่างเรียนในแต่ละชุดการเรียนรู้โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละชุดการเรียนรู้โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80

3.9 คุณประโยชน์ของชุดการเรียนรู้

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537 : 121) กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ ซึ่งสรุปได้ว่า

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายถอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูงซึ่งครูไม่สามารถถ่ายถอดด้วยการบรรยายได้
2. ช่วยเร่งความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนและสังคม
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
4. ช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอนเพราะชุดการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถหยิบไปใช้ได้ทันทีโดยเฉพาะผู้ไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนล่วงหน้า

5. ทำให้การเรียนการสอนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการเรียนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลาไม่ว่าอาจารย์ผู้สอนจะมีสภาพหรือความขัดข้องทางอารมณ์มากนักน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้เป็นอิสระทางบุคลิกภาพของผู้สอนเนื่องจากชุดกิจกรรมทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู ไม่ว่าจะสอนหรือพูดไม่เก่ง ผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการเรียนที่ได้ผ่านการทดสอบทางประสิทธิภาพมาแล้ว

7. ในกรณีขาดครู ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้โดยใช้ชุดการเรียนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู

8. ส่งเสริมการศึกษาของประชาชนทั่วไปได้อย่างดีทั้งยังประหยัดในแง่เศรษฐกิจ ภาณุณา เกียรติประวัติ (2524 : 175 - 176) กล่าวถึงประโยชน์ของชุดการเรียนไว้ ดังนี้

1. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครูลดบทบาทในการบอกของครู
2. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียนเพราะสื่อประสม (Multi Media) ที่ได้จัดไว้ในระบบเป็นการเปลี่ยนกิจกรรม และช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนตลอดเวลา
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองทำให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ พิจารณาข้อมูลและฝึกความรับผิดชอบการตัดสินใจ
4. เป็นแหล่งความรู้ที่ทันสมัยและคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างดี
5. ช่วยขจัดปัญหาการขาดครูเพราะผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง
6. ส่งเสริมการศึกษานอกระบบเพราะสามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลาและไม่จำเป็นต้องใช้เฉพาะในโรงเรียน

บุญเกื้อ ควรวาณิช (2543 : 32 – 33) ได้สรุปคุณค่าและประโยชน์ของชุดการเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนแบบรายบุคคล ผู้เรียนเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน
2. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู เพราะชุดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองหรือต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนเพียงเล็กน้อย
3. ช่วยในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะผู้เรียนสามารถนำเอาชุดการเรียนการสอนไปใช้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา
4. ช่วยลดภาระของครูผู้สอนและช่วยสร้างความพร้อม และความมั่นใจให้แก่ครู เพราะชุดการเรียนการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถนำไปใช้งานได้ทันที
5. เป็นประโยชน์ในการสอนแบบศูนย์การเรียน
6. ช่วยให้ครูวัดผลผู้เรียน ได้ตรงความมุ่งหมาย

7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีความชอบต่อตนเองและสังคม

8. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเคารพนับถือความคิดเห็นของผู้อื่น

มิตรธิตาส อื่อเพชรพงษ์ (2545 : 116) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุดการเรียนรู้ ดังนี้

1. เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูงซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. เพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียน โดยชุดการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเอง

3. เพื่อการทำงานเป็นหมู่คณะ

4. เพื่อฝึกการแสดงความคิดเห็น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

5. เพื่อฝึกความรับผิดชอบของตนเอง มีระเบียบวินัยในตนเองมากขึ้นรู้จักบังคับตนเองโดยการเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้

6. เพื่อสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดการเรียนรู้ผลิตเป็นหมวดหมู่สามารถหยิบได้ทันทีโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมตัวสอนล่วงหน้า

7. เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมีอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการเรียนรู้สามารถจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนตลอดเวลาไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพอารมณ์มากน้อยเพียงใด

8. เพื่อช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน เนื่องจากชุดการเรียนรู้จะทำให้หน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู แม้ว่าผู้สอนจะพูดหรือสอนไม่เก่งผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการเรียนรู้ที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว

ธงไชย ต้นทัพไทย (2548 : 15) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นสื่อการสอนที่มีคุณภาพ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนและส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมีโอกาสฝึกปฏิบัติ และแสดงความคิดอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลได้อย่างเต็มความสามารถ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสมบูรณ์ ทั้งด้านความรู้ เป็นคนดี และมีความสุข เสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรกับผู้อื่น จากการศึกษาประโยชน์ของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่าชุดกิจกรรมมีประโยชน์ คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครู เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง เต็มศักยภาพ สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา ลดบทบาทของครูผู้สอนและสะดวกต่อการนำไปใช้

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ นั้น สามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้อย่างดี อีกทั้งชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ยังเป็นสื่อที่นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ตามความสามารถของแต่ละบุคคลช่วยลดภาระของครูและยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้

ขวัญตา ทองใบ (2553 : 56) ได้พัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องป้าชายเลน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหลวงพ่อบ้านคลองด่านอนุสรณ์ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลวิจัยพบว่า

1. ชุดการเรียนรู้ เรื่องป้าชายเลน ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 84.15/83.43
2. ผลสัมฤทธิ์และความตระหนักต่อการอนุรักษ์ป้าชายเลนของนักเรียนหลังใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง ป้าชายเลน สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ เรื่องป้าชายเลน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้ เรื่องป้าชายเลน ในระดับดี

ฐิตาพร วิภาวนิชย์ (2553 : 66) ได้พัฒนาชุดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยตนเอง เรื่องอิเหนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยตนเองเรื่องอิเหนา มีประสิทธิภาพ 80.40/80.57
2. นักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดการเรียนรู้วรรณคดีด้วยตัวเอง เรื่องอิเหนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดำรงศักดิ์ ทรัพย์เขื่อนขันธุ์ (2553 : 127 - 137) พัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทย การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทย เพื่อประเมินหาค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การนวดไทย เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อหาผลการเรียน ทักษะ และเพื่อหาความพึงพอใจ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) คู่มือชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทย และวิดีโอที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นสื่อหลักในการเรียนวิชาการนวดไทยด้วยตนเอง ได้วิเคราะห์สร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทย โดยวิเคราะห์จากทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่ ของโนลล์ เป็นแนวทางประกอบกับผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเรียนนวดไทย การเรียนรู้ด้วยตนเอง เนื้อหาวิชาการนวดไทย รูปแบบคู่มือ และรูปแบบวิดีโอ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3)แบบสังเกตความรู้ทักษะ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การนวดไทย ที่สร้างจากการวิเคราะห์ ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ความรู้ทักษะการนวดไทย อยู่ในเกณฑ์ระดับมีความรู้ความเข้าใจมาก และมีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก นอกจากนี้ ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ด้านเพศ อายุ ที่อยู่อาศัย สถานภาพ รายได้ และอาชีพ มีความต้องการใช้ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทย ไม่แตกต่างกัน และโดยรวม เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานเรื่อง คุณแลสุขภาพ และใช้ประกอบอาชีพ ความพึงพอใจชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการนวดไทยมาก เพราะทดแทน หรือเสริมวิธีการเรียนแบบกลุ่มในห้องเรียน ลดเวลาเรียน อ่อนตัว สะดวก มี ประสิทธิภาพและประหยัด

ประเสริฐชัย แซ่เอ็ง (2554 : 79) ได้ทำการศึกษาชุดการเรียนรู้ เรื่อง โครงการที่ส่งผลต่อ การเรียนรู้ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดแสงสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาปทุมธานี เขต 2 อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ชุดการเรียนรู้ เรื่อง โครงการที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีคะแนนร้อยละของ การทำใบงานและแบบสังเกตพฤติกรรม เท่ากับ 87.14 และมีคะแนนสอบวัดผล เท่ากับ 81.11 ซึ่งมี ประสิทธิภาพ 87.14/81.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้ ชุดการเรียนรู้ เรื่อง โครงการที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัด แสงสรรค์ ก่อนเรียน ด้วยชุดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ผลการศึกษาความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ เรื่อง โครงการที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 3 โรงเรียนวัดแสงสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 อยู่ในระดับมาก

วารุณี ภิรมย์เมือง และ มาเรียม นิลพันธุ์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาชุดการเรียนรู้ สื่อประสมเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูและนักเรียนต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ สื่อประสมโดยมีสื่อประสม ได้แก่ ซีดีรอมโปรแกรมนำเสนอรูปภาพประกอบ (2) ชุดการเรียนรู้สื่อ ประสม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.17/84.17 (3) ผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย ชุดการเรียนรู้สื่อประสม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และ (4) ความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านการใช้คอมพิวเตอร์สืบค้นข้อมูล อยู่ในระดับดี และความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้สื่อประสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

สมถวิล เชสูงเนิน และพจนีย์ เสงี่ยมจิต (2557 : บทคัดย่อ) ได้พัฒนาชุดการสอน เรื่อง งาน เกษตรหมู่บ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/7ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียน อนุบาลอุบลราชธานี จำนวน 45 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน

อาชีพและเทคโนโลยี เรื่องงานเกษตรหมู่บ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับงานเกษตรหมู่บ้านและชุดการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.82/83.05 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องงานเกษตรหมู่บ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องงานเกษตรหมู่บ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด

ชวิน พงษ์มา (2558 : บทคัดย่อ) การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่องธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้ 1) ชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่องธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.34/85.35 2) ศักยภาพผลของชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่อง ธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.6267 หรือคิดเป็นร้อยละ 62.67 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่องธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่องธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 5) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือร่วมกับแผนผังความคิด เรื่อง ธุรกิจกับการดำรงชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ปัญญาพร แสนจันทร์ (2558 : บทคัดย่อ) ได้การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี ที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลงานวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี ที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมีที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมอยู่ในระดับมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมีที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้มีคุณค่าที่จะนำมาใช้สอนได้เพราะผลการเรียนจากชุดการเรียนรู้ไม่แตกต่างจากการสอนแบบปกติ ในบางโอกาสการเรียนจากชุดการเรียนรู้ให้ผลเรียนดีกว่าการสอนแบบปกติ นอกจากนี้ชุดการเรียนรู้ยังมีข้อดีในด้านอื่น ๆ อีกหลายประการเช่น นักเรียนมีความพอใจในการเรียนช่วยให้มีความคงทนในการจำดีกว่า ดังนั้นจึงควรศึกษาวิธีการใช้ให้เกิดผลดีที่สุดและส่งเสริมการผลิตการใช้ชุดการเรียนรู้ให้แพร่หลายต่อไป

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่าการเรียนโดยชุดการเรียนรู้เป็นการเรียนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามศักยภาพของแต่ละบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและยังสามารถช่วยลดภาระของครูในการเตรียมการสอน และลดภาวะการนัดขาดแคลนครูได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การสื่อสารการค้าบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริเวณชายแดน

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ 2) จิตวิทยาการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้ผู้ใหญ่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้

การออกแบบโครงสร้างหรือลำดับของการนำเสนอเนื้อหาบทเรียน โดยใช้สื่อจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในการออกแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์ ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีปัญญานิยม (Cognitivist) ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) และทฤษฎีความยืดหยุ่นทางปัญญา (Cognitive Flexibility)

มัลติมีเดียกับทฤษฎีการเรียนรู้ การออกแบบโครงสร้าง หรือลำดับของการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการออกแบบ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์ทฤษฎีหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อแนวคิดในการออกแบบโครงสร้างของสื่อการสอนมัลติมีเดีย ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีปัญญานิยม ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ และทฤษฎีความยืดหยุ่นทางปัญญา

ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นทฤษฎีซึ่งเชื่อว่า จิตวิทยาเป็นเสมือนการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของพฤติกรรมมนุษย์ (Scientific Study of Human/Behavior) และการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมภายนอก นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimuli and Response) ซึ่งเชื่อว่า การตอบสนอง

กับสิ่งเร้าของมนุษย์ จะเกิดควบคู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นพฤติกรรมแบบแสดงอาการกระทำ (Operant Conditioning) ซึ่งมีการเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นชุดของพฤติกรรมซึ่งจะต้องเกิดขึ้นตามลำดับที่แน่ชัด การที่ผู้เรียนจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นจะต้องมีการเรียนตามขั้นตอนเป็นวัตถุประสงค์ๆ ไป ผลที่ได้จากการเรียนขั้นแรกนี่จะเป็นพื้นฐานของการเรียนในขั้นต่อๆ ไปไปในที่สุด สื่อการสอนมีลักษณะที่ออกแบบตามแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมนี้จะมีโครงสร้างของบทเรียนในลักษณะเชิงเส้นตรง โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับการเสนอเนื้อหาในลำดับที่เหมือนกัน และตายตัว ซึ่งเป็นลำดับที่ผู้สอนได้พิจารณาแล้วว่าเป็นลำดับการสอนที่ดี และผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนั้นจะมีการตั้งคำถามๆ ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอโดยหากผู้เรียนตอบถูกก็จะได้รับการตอบสนองในรูปของผลป้อนกลับทางบวกหรือรางวัล (Reward) ในทางตรงกันข้ามหากผู้เรียนตอบผิดก็จะได้รับการตอบสนองในรูปของผลป้อนกลับในทางลบและคำอธิบายหรือการลงโทษ ซึ่งผลป้อนกลับนี้ถือเป็นการเสริมแรงเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ

ทฤษฎีปัญญานิยม ทฤษฎีนี้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้น เป็นผลเนื่องมาจากเรื่องภายในจิตใจ มนุษย์มีความสำนึกคิด มีอารมณ์จิตใจ และความรู้สึกภายในที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการออกแบบการสอน ก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างภายในของมนุษย์ด้วยทฤษฎีปัญญานิยมนี้ส่งผลต่อแนวคิดการเรียนการสอนก็ควรคำนึงถึงความแตกต่างภายในของมนุษย์ด้วยทฤษฎีปัญญานิยมนี้ส่งผลต่อแนวคิดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการออกแบบในลักษณะสาขา ซึ่งการออกแบบบทเรียนในลักษณะสาขา เมื่อเปรียบเทียบกับบทเรียนที่ออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมแล้ว จะทำให้ผู้เรียนมีอิสระมากขึ้นในการควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอิสระมากขึ้นในการเลือกลำดับของการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง

ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ ภายใต้ทฤษฎีปัญญานิยมยังก่อให้เกิดทฤษฎีโครงสร้างความรู้ขึ้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าโครงสร้างภายในของความรู้ที่มนุษย์มีอยู่นั้นจะมีลักษณะเป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่ในการที่มนุษย์จะเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ นั้นมนุษย์จะนำความรู้ใหม่ ๆ ที่เพิ่งได้รับนั้นไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความรู้ที่มีอยู่เดิมซึ่งเป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวัตถุ ลำดับเหตุการณ์รายการกิจกรรมต่าง ๆ เอาไว้ หน้าที่ของโครงสร้างความรู้นี้ ก็คือการนำไปสู่การรับรู้ข้อมูล การรับรู้ข้อมูลนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดโครงสร้างความรู้ ทั้งนี้ก็เพราะการรับรู้ข้อมูลนั้นเป็นการสร้างความหมายโดยการถ่ายโอนความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม ภายในกรอบความรู้เดิมที่มีอยู่ และจากการกระตุ้นโดยการถ่ายโอนความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมภายในกรอบความรู้เดิมที่มีอยู่ และจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ นั้น ๆ เข้าด้วยกันการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากไม่มีการเรียนรู้ใดเกิดขึ้นได้โดยปราศจากการรับรู้ นอกจากโครงสร้างความรู้จะช่วยในการรับรู้ และการเรียนรู้แล้ว โครงสร้างความรู้ยังช่วยในการระลึกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เราเคยเรียนรู้มา

ทฤษฎีความยืดหยุ่นทางปัญญา นอกจากทฤษฎีโครงสร้างความรู้แล้วยังเกิดทฤษฎีความยืดหยุ่นทางปัญญาขึ้นอีก ซึ่งเชื่อว่าแต่ละองค์ความรู้นั้นมีโครงสร้างที่แน่นชัดและสลับซับซ้อนมากน้อยแตกต่างกันไป โดยองค์ความรู้บางประเภทสาขาวิชา เช่น คณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ ภายภานั้นถือว่าเป็นความรู้ประเภทที่มีโครงสร้างตายตัวไม่สลับซับซ้อนเพราะตรรกะ และความเป็นเหตุเป็นผลที่แน่นอนของธรรมชาติขององค์ความรู้ ในขณะที่เดียวกันองค์ความรู้บางประเภทสาขาวิชา เช่น จิตวิทยาถือว่าเป็นองค์ความรู้ประเภทที่ไม่มีโครงสร้างความรู้ตายตัว และสลับซับซ้อนเพราะความไม่เป็นเหตุเป็นผลของธรรมชาติขององค์ความรู้ อย่างไรก็ตามการแบ่งลักษณะโครงสร้างขององค์ความรู้ตามประเภทสาขาวิชา ไม่สามารถหมายรวมไปทั้งองค์ความรู้ในวิชาหนึ่ง ๆ ได้ทั้งหมด บางส่วนขององค์ความรู้ บางประเภทสาขาวิชาที่มีโครงสร้างตายตัวก็สามารถที่จะเป็นองค์ความรู้ ประเภทที่ไม่มีโครงสร้างตายตัวได้เช่นกัน แนวคิดในเรื่องความยืดหยุ่นทางปัญญานี้ส่งผลให้เกิดความคิดในการออกแบบบทเรียน ที่ตอบสนองต่อโครงสร้างขององค์ความรู้ที่แตกต่างกันซึ่งได้แก่ แนวคิดในการออกแบบบทเรียนสื่อหลายมิตินั้นเอง แม้ว่าทฤษฎีโครงสร้างความรู้ และต่างก็ส่งผลต่อการออกแบบในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ทฤษฎีทั้งสองต่างสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบโครงสร้างการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะสื่อหลายมิติ ซึ่งจะตอบสนองต่อวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ในความพยายามที่จะเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้ที่มีอยู่เดิมได้เป็นอย่างดีในลักษณะโครงสร้างของบทเรียนที่มีการโยงใยถึงกัน โดยที่การเสนอเนื้อหาจะไม่มีการลำดับที่ตายตัวแต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการออกแบบสื่อมัลติมีเดียเพื่อการสอนนั้นผู้ออกแบบไม่จำเป็นต้องยึดแนวคิดหรือทฤษฎีหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ในทางตรงกันข้ามผู้ออกแบบควรผสมผสานแนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามลักษณะเนื้อหาและโครงสร้างขององค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น ในการออกแบบโครงสร้างหรือลำดับการนำเสนอของบทเรียนหนึ่ง ๆ นั้น ผู้ออกแบบสามารถที่จะประยุกต์การออกแบบในลักษณะเชิงเส้นตรงในส่วนของเนื้อหาความรู้ ซึ่งเป็นลักษณะขององค์ความรู้ ที่ต้องการลำดับการเรียนรู้ที่ตายตัวหรือองค์ความรู้ประเภทที่มีโครงสร้างตายตัวไม่สลับซับซ้อนในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะประยุกต์การออกแบบในลักษณะของสาขาหรือสื่อหลายมิติได้ในเนื้อหาความรู้ซึ่งเป็นลักษณะขององค์ความรู้ที่ไม่ต้องการลำดับการเรียนรู้ที่ตายตัวหรือการออกแบบในลักษณะสื่อหลายมิติ สำหรับองค์ความรู้ประเภทที่มีโครงสร้างไม่ตายตัวและมีความสัมพันธ์ภายในที่สลับซับซ้อน เป็นต้น

2. จิตวิทยาการเรียนรู้

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลของสกินเนอร์ (Skinner) นักการศึกษาซึ่งได้นำเอาหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน ที่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ซึ่งอาจแตกต่างกันด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความแตกต่างด้านความต้องการ เป็นต้น (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2533 : 260)

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมของบรูเนอร์ (Bruner) ได้กล่าวว่าการจัดระบบระเบียบของเนื้อหาให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน ควรเรียงประสบการณ์จากง่ายไปหาประสบการณ์ที่ยาก และเมื่อจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความเจริญงอกงามทางสติปัญญาของผู้เรียน อายุของผู้เรียนจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เลย มนุษย์เราสามารถเรียนรู้วิชาพื้นฐานต่าง ๆ ได้ไม่ว่าจะอายุเท่าไรในเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) กล่าวถึง กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้เกิดได้ เมื่อมีความพร้อม ถ้าเมื่อถึงวุฒิภาวะ (Maturity) ย่อมมีผลให้ทำกิจกรรมในขั้นนั้นได้สำเร็จ ความพอใจย่อมตามมากับความสำเร็จ การตอบสนองจะได้ผลดีเมื่อร่างกาย มีความพร้อมที่จะกระทำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะตอบสนองกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) เมื่อมีการฝึกทำบ่อย ๆ มีการทดสอบความสามารถแล้วตามด้วยแรงเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับแรงเสริมจะแน่นขึ้นจนเกิดความเคยชิน แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าไม่มีการทำบ่อย ๆ ย่อมขาดตอนและอ่อนล้าไปในที่สุด อาจกล่าวได้ว่าในกิจกรรมการเรียนรู้ถ้าได้มีการฝึกปฏิบัติหรือกระทำบ่อย ๆ จะเกิดทักษะหรือมีความชำนาญ แต่ถ้าขาดการฝึกหัด ความชำนาญก็จะลดน้อยลงกฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) เมื่อมีการให้แรงจูงใจ การให้รางวัล และการเสริมแรง เป็นความพอใจ ก็จะส่งผลให้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้จะได้ผลดีถ้าหากผู้เรียนเกิดความพอใจและถ้าไม่ได้รับความพอใจจะเกิดผลน้อย (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2533 : 321)

มัลติมีเดียกับจิตวิทยาการเรียนรู้ การออกแบบมัลติมีเดียที่มีประสิทธิภาพ ผู้ออกแบบจำเป็นต้องพิจารณาถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับหลักทางจิตวิทยา ซึ่งในที่นี้จะมุ่งเน้นทางจิตวิทยาพุทธิพิสัย แนวคิดทางด้านจิตวิทยา พุทธิพิสัย เกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับการออกแบบมัลติมีเดีย ได้แก่ ความสนใจและการรับรู้อย่างถูกต้อง การจดจำ ความเข้าใจ ความกระตือรือร้นในการเรียน แรงจูงใจ การควบคุมการเรียนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ กล่าวโดยสังเขปได้ ดังนี้

1. ความสนใจและการรับรู้อย่างถูกต้อง การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากการที่มนุษย์ให้ความสนใจกับสิ่งเร้าต่าง ๆ นั้นอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามก็ดีหากมีสิ่งเร้าเข้ามาพร้อมกันหลายตัวและมนุษย์ไม่ได้ให้ความสนใจกับตัวกระตุ้นที่ถูกต้องอย่างเต็มที่ การรับรู้ที่ต้องการก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นมัลติมีเดียที่ดีจะต้องออกแบบให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยง่ายและเที่ยงตรงที่สุดการที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกับสิ่งเร้าและรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ อย่างถูกต้องนั้น ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยกตัวอย่างได้แก่ ปัจจัยในเรื่องรายละเอียด และความเหมือนจริงของบทเรียน การออกแบบจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้เรียนที่เป็นเด็ก

อาจไม่ชอบภาพเหมือนจริงหรือเต็มไปด้วยรายละเอียด ในขณะที่ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ต้องการที่จะเห็นบทเรียนที่มีลักษณะหรือตัวอย่างที่เหมือนจริง และต้องการที่จะขอดูรายละเอียดของบทเรียนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจไม่ว่าจะเป็นการใช้เสียง การใช้ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว นอกจากนี้ ผู้ออกแบบยังต้องพิจารณาถึงการออกแบบหน้าจอ วางตำแหน่งของสื่อต่าง ๆ บนหน้าจอ รวมทั้งการเลือกชนิดและขนาดของตัวอักษรหรือการเลือกสีที่ใช้ในบทเรียนอีกด้วย การรับรู้ในตัวกระตุ้นที่ถูกต้องจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อผู้เรียนให้ความสนใจกับสิ่งเร้าที่ถูกต้อง ตลอดทั้งบทเรียน ไม่ใช่แค่เพียงช่วงแรกของบทเรียนเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ออกแบบยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ คุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นระดับของผู้เรียน ความสนใจ ความยากง่ายของบทเรียน ความเร็วความช้าของการเรียน ฯลฯ การรับรู้ และการให้ความสนใจของผู้เรียนนับว่ามีความสำคัญมากเพราะเป็นสิ่งที่ชี้นำการออกแบบหน้าจอและการสร้างแรงจูงใจต่าง ๆ

2. การจดจำสิ่งที่มนุษย์เรารับรู้ นั้นจะถูกเก็บเอาไว้และเรียกกลับมาใช้ในภายหลัง แม้ว่ามนุษย์จะสามารถจำเรื่องต่าง ๆ ได้มาก แต่การที่จะแน่ใจว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้นั้น ได้ถูกจัดเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ และพร้อมที่จะนำมาใช้ในภายหลังนั้น เป็นสิ่งที่ยากจะควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสิ่งที่รับรู้นั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น การเรียนคำศัพท์ใหม่ ๆ ในภาษาอื่น ๆ เป็นต้น ดังนั้นเทคนิคการเรียนเพื่อที่จะช่วยในการจัดเก็บหรือจดจำสิ่งต่าง ๆ นั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ผู้สร้างบทเรียนจึงต้องออกแบบบทเรียน โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์สำคัญที่จะช่วยในการจดจำได้ดี 2 ประการ คือ หลักในการจัดระเบียบหรือโครงสร้างเนื้อหา และหลักในการทำซ้ำเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 2 วิธี แล้ววิธีการจัดโครงสร้างเนื้อหาให้ระเบียบ และแสดงให้ผู้เรียนดูนั้นเป็นสิ่งที่ง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีที่ให้ผู้เรียนทำซ้ำ ๆ เพราะการจัดโครงสร้างเนื้อหาให้เป็นระเบียบจะช่วยในการดึงข้อมูลความรู้นั้นกลับมาใช้ในภายหลังหรือที่เรียกว่าการระลึกได้

3. ความเข้าใจการที่มนุษย์จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น มนุษย์จะต้องผ่านขั้นตอนในการนำสิ่งที่มนุษย์รับรู้ นั้นมาตีความและบูรณาการให้เข้ากับประสบการณ์ และความเร็วในโลกปัจจุบันของมนุษย์เอง โดยการเรียนรู้ที่ถูกต้องนั้น ไม่ใช่แค่เพียงการจำและการเรียกสิ่งที่เรานั้นกลับคืนมา หากแต่รวมไปถึงความสามารถที่จะอธิบาย เปรียบเทียบ แยกแยะ และประยุกต์ใช้ความรู้นั้น ในสถานการณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น หลักการที่มีอิทธิพลมากต่อการออกแบบมัลติมีเดีย คือ หลักการเกี่ยวกับการได้มาซึ่งแนวคิดและการประยุกต์ใช้กฎต่าง ๆ ซึ่งหลักการทั้งสองนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดในการออกแบบมัลติมีเดีย เกี่ยวกับการประเมินความรู้ก่อนการใช้บทเรียน การให้คำนิยามต่าง ๆ การแทรกตัวอย่าง การประยุกต์กฎ และการให้ผู้เรียนอธิบาย โดยใช้ข้อความของตนโดยมีวัตถุประสงค์ของการเรียนเป็นตัวกำหนดรูปแบบการนำเสนอ และกิจกรรมต่าง ๆ ในบทเรียน

4. ความกระตือรือร้นในการเรียน การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นไม่ใช่เพียงสังเกต หากแต่รวมไปถึงการปฏิบัติด้วย การมีปฏิสัมพันธ์ไม่เพียงแต่คงความสนใจเท่านั้น หากยังช่วยทำให้เกิดความรู้และ

ทักษะใหม่ ๆ ในผู้เรียน การที่จะออกแบบบทเรียนที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้น ในการเรียนได้นั้น จะต้องออกแบบให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการสอนอย่างสม่ำเสมอและปฏิสัมพันธ์นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อหาและเนื้อหาอันเกี่ยวข้องการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. แรงจูงใจ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มัลคิมิเดย์เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในการสร้างแรงจูงใจ เนื่องจากลักษณะพิเศษของมัลคิมิเดย์นั่นเอง นอกจากนี้มีทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่น่าสนใจหลายทฤษฎีที่ได้อธิบายถึงเทคนิคต่าง ๆ ในการออกแบบมัลคิมิเดย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน ทฤษฎีแรงจูงใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบมัลคิมิเดย์ได้แก่

5.1 ทฤษฎีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าแรงจูงใจที่ใช้ในบทเรียน ควรที่จะเป็นแรงจูงใจภายในหรือแรงจูงใจที่เกี่ยวกับบทเรียนมากกว่าแรงจูงใจภายนอก ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับบทเรียน แต่เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ เช่น การได้เล่นสนุกหรือได้คำตอบแทน แรงจูงใจภายนอกทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนน้อย เนื่องจากเป้าหมายของการเรียนอยู่ที่รางวัลที่จะได้รับมากกว่าการเรียนรู้ ในทางตรงกันข้ามแรงจูงใจที่เกี่ยวเนื่องกับบทเรียนเป็นแรงจูงใจที่ดีต่อการเรียนรู้ ซึ่งเทคนิคในการออกแบบบทเรียนให้เกิดแรงจูงใจภายใน เช่น การใช้เทคนิคพิเศษในการนำเสนอภาพ มีกิจกรรมที่ทำทนายผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นให้กำลังใจผู้เรียนแม้ว่าผู้เรียนทำผิด เป็นต้น

5.2 ทฤษฎีแบบจำลองอาร์ค ได้แก่ การเร้าความสนใจความรู้สึกละเอียดพันกับเนื้อหา ความมั่นใจ และความพึงพอใจของผู้เรียน (สวักสัน วัฒนวงศ์. 2533 : 140) กล่าวโดยย่อดังนี้ คือ

5.2.1 การเร้าความสนใจ จะต้องไม่จำกัดเฉพาะในช่วงแรกของบทเรียนเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของผู้ออกแบบที่จะต้องพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจตลอดทั้งบทเรียน วิธีหนึ่งที่เรียกความสนใจจากผู้เรียนได้ดีก็คือการทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นนั่นเอง ซึ่งสามารถทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

5.2.2 ความรู้สึกละเอียดพันกับเนื้อหา หมายถึง การทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่สิ่งที่ตนกำลังเรียนอยู่นั้น มีความหมายหรือมีประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเอง เช่น การใช้ตัวอย่างที่มีบริบทตรงกับ ความสนใจหรือตรงกับสาขาของผู้เรียน เป็นต้น

5.2.3 ความมั่นใจ หมายถึง การทำให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่ตนเองควรคาดหวังในการเรียนอยู่นั้น มีความหมายหรือมีประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเอง เช่น การใช้ตัวอย่างที่มีบริบทตรงกับ ความสนใจหรือตรงกับสาขาของผู้เรียน เป็นต้น

5.2.4 ความพึงพอใจของผู้เรียน การทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนมากขึ้นนั้น ทำได้โดยการจัดหากิจกรรม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้สิ่งที่ตนเรียนมาในสถานการณ์จริงและจัดหาผลป้อนกลับในทางบวก หลังจากให้ผู้เรียนได้แสดงความก้าวหน้า และให้คำปลอบใจเมื่อผู้เรียนทำผิดพลาด ทั้งนี้จะต้องอยู่บนฐานของความยุติธรรม

6. การควบคุมบทเรียน ตัวแปรสำคัญในการออกแบบสื่อการสอนมัลติมีเดีย ประการหนึ่งนั้น ได้แก่ การออกแบบการควบคุมบทเรียนซึ่งได้แก่ การควบคุมลำดับการเรียน เนื้อหา ประเภทของบทเรียน เป็นต้น การทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเลือกสิ่งที่จะเรียนหรือลำดับการเรียนเนื้อหาใดก่อน-หลังนั้น ไม่จำเป็นว่าจะเกิดผลดีเสมอไป จากการศึกษาพบว่า จะเกิดผลดีภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่น เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่เมื่อผู้เรียนมีผลการเรียนดี เมื่อเนื้อหานั้นเกี่ยวกับการใช้ทักษะสูงหรือเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนคุ้นเคย หรือเมื่อบทเรียนนั้นมีคำแนะนำในการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นต้น

7. การถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยปกติแล้วการเรียนรู้จากมัลติมีเดีย นั้น เป็นการเรียนรู้ในขั้นแรก ก่อนจะมีการนำไปประยุกต์ใช้จริง การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนในบทเรียน และชุดเวลาแล้ว ไปประยุกต์ใช้ใน โลกจริง ก็คือ การถ่ายโอนการเรียนรู้ นั่นเองสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถของมนุษย์ในการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้แก่ ความเหมือนจริงของบทเรียน ในการฝึกอบรมใด ๆ การถ่ายโอนการเรียนรู้ถือเป็นผลการเรียนรู้ที่พึงปรารถนาที่สุด

8. ความแตกต่างรายบุคคล ผู้เรียนแต่ละคนมีความเร็วช้าในการเรียนรู้แตกต่างกันไป ผู้เรียนบางคนจะเรียนได้ดีจากบางประเภทของมัลติมีเดีย การออกแบบให้บทเรียนมีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะตอบสนองความสามารถทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งความแตกต่างของมนุษย์นั้น แตกต่างกันไปทั้งในด้านของบุคลิกภาพ สติปัญญา วิธีการเรียนรู้ และลำดับของการเรียนรู้ ดังนั้นการออกแบบบทเรียนผู้ออกแบบจึงควรคำนึงถึงความแตกต่าง และออกแบบบทเรียนให้สนองความแตกต่างนี้ให้มากที่สุด สิ่งที่จะช่วยได้ในการออกแบบบทเรียน เช่น การจัดให้มีการประเมินผลก่อนเรียน จะช่วยให้ทราบถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน และการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดบทเรียน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าจิตวิทยาการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักการหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน การจัดระบบระเบียบของเนื้อหาให้สอดคล้องกับการจัดประสบการณ์ของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดได้เมื่อมีความพร้อม การออกแบบมัลติมีเดีย ที่มีประสิทธิภาพ พิจารณาทฤษฎีการเรียนรู้ที่ดีของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักทางจิตวิทยา ซึ่งในที่นี้จะมุ่งเน้นทางหลักจิตวิทยาพุทธรพิสัย แนวคิดทางด้านจิตวิทยาพุทธรพิสัย เกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับการออกแบบมัลติมีเดีย ได้แก่ ความสนใจและการรับรู้อย่างถูกต้อง การจดจำ ความเข้าใจ ความกระตือรือร้นในการเรียน แรงจูงใจ การควบคุมการเรียน และการถ่ายโอนการเรียนรู้

3. การเรียนรู้ผู้ใหญ่

ตามแนวคิดของ โนลล์ (Malcolm S. Knowles.) ได้สรุปพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (สวัตน์ วัฒนวงศ์. 2533 : 160) กล่าวว่า ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ ในกรณีเกิดความต้องการและความสนใจ ในส่วนของตนเองที่เคยผ่านประสบการณ์นั้นมา จึงมีความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้ใหญ่เอง (Life Situations) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตาม

แนวคิดของ โนลล์ (Malcolm S. Knowles, 1975) มีองค์ประกอบพื้นฐานสรุปได้ ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าเรื่องนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจ 2) สถานการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้นถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง 3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ข้องเกี่ยวกับการเรียนรู้จะมีคุณค่ามากที่สุด 4) ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ คือ การมีความรู้ดีกว่าตัวเองนำตัวเองได้โดยไม่ต้องมีใครเป็นผู้ชี้แนะ 5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ผู้ใหญ่มีอายุมากขึ้นจะมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น ดังนั้น จำต้องคำนึงถึงความแตกต่างของการเรียน การจัดเตรียมรูปแบบของการเรียนการสอน เวลา สถานที่ และความสามารถในการเรียนรู้ ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (Pace of Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้สามารถนำมาใช้กับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มี 3 กลุ่มใหญ่ เช่น กลุ่มพฤติกรรมนิยม ได้แก่ พาฟลอฟ (Pavlov) วัตสัน (Watson) ธอร์นไดค์ (Thorndike) และ สกินเนอร์ (Skinner) กลุ่มสติปัญญานิยม ได้แก่ ไคซ์เลอร์ (Kaiser) เลวิส (Lewis) บรูเนอร์ (Bruner) และ เพียเจต์ (Piaget) และกลุ่มมนุษยนิยม ได้แก่ มาสโลว์ (Maslow) และ โรเจอร์ (Rogers)

กฎแห่งการเรียนรู้ของ Thorndike (สุชา จันทร์เอม, 2522 : 5) ได้แก่ กฎแห่งผล ซึ่งได้กล่าวถึง การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง ซึ่งจะนำความพอใจมาให้ กฎนี้ได้พุ่งถึงถึงความพึงพอใจของผลที่เกิดขึ้นจากการเรียน ดังเช่น ความพึงพอใจของผู้เรียน ในผลผลิตที่ตนได้สร้างขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความสนใจ และตั้งใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ต่อไป และสิ่งที่จะให้ผลการเรียนได้รับความพึงพอใจ ก็คือ การเสริมแรง ทั้งทางบวกและการเสริมแรงทางลบ กฎแห่งการฝึกหัด ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองจะดีขึ้น เมื่อมีการฝึกหัดหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ จากผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทักษะจำเป็นต้องการฝึกหัดมาก ยิ่งมีการฝึกหัดมาก ทักษะที่ได้รับก็ยิ่งจะดีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการฝึกหัดจะต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม เช่น ไม่ปล่อยให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดตามลำพัง ต้องมีการควบคุมและเสริมแรงอย่างใกล้ชิด ผู้เรียนต้องทราบผลการฝึกเป็นระยะ และต้องฝึกหัดภายใต้เหตุผล กฎแห่งความพร้อม ถ้าบุคคลจะเรียนรู้สิ่งใดได้ จะต้องมีความพร้อมที่จะเรียน พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่จำเป็นสำหรับขบวนการเรียนรู้ นั้น กฎแห่งความพร้อมนี้ จึงสอดคล้องกับเงื่อนไขพื้นฐานของการสื่อความหมายข้อหนึ่ง ที่ว่าผู้รับต้องตั้งใจ และสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ ข้อที่ 1 ที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าเราจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ เรามีความพร้อมที่จะเรียน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นในการสอนเสมอ

เพียเจต์ ได้ให้แนวคิดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาการตนเอง (นิรมล ศตวุฒิ, 2526 : 138) เพื่อการพัฒนาการของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความพร้อม และเวลาของพัฒนาการที่แตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน การให้ความคิดใหม่ การฝึกทักษะใหม่ หรือการตัดสินใจว่าควรใช้เทคนิคการเรียนการสอนอย่างไร ต้องคำนึงถึงการที่ไม่สามารถบังคับให้ผู้เรียนรู้ได้ทั้งหมด

แต่สามารถสร้าง หรือเตรียมสิ่งแวดล้อม และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ดีขึ้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หลักการแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ได้ว่าการเรียนรู้ผู้ใหญ่มีพื้นฐานทฤษฎี ประกอบด้วย การเรียนในเรื่องที่มีความต้องการและสนใจ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและประสบการณ์ที่ผ่านมา และผู้เรียนมีความแตกต่างกัน พฤติกรรมที่แสดงออกจากความคิดและทักษะขึ้นอยู่กับสิ่งเร้า ได้แก่ เนื้อหาวิชาส่งผ่านผู้เรียน โดยกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียน

4.2.1 ความเป็นมาของประชาคมอาเซียนและคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (2555 : ออนไลน์) ได้อธิบายโดยสรุปเกี่ยวกับอาเซียน คือ อาเซียนมีชื่อเต็มว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสมาชิก 10 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อาเซียน จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ ให้สามารถทำงานร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้อาเซียนมีความร่วมมือระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ การเกษตร อุตสาหกรรมการคมนาคม รวมทั้งการช่วยเหลือให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับอาเซียน ปัจจุบันนี้ อาเซียนมีประชากร จำนวน 500 กว่าล้านคน มีพื้นที่กว้างใหญ่ถึง 4.5 ล้านตารางกิโลเมตร ผู้คนจำนวนมากมาอยู่ที่นี่เมื่อมารวมตัวกันเป็นครอบครัวใหญ่ ย่อมทำให้อาเซียนมีแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ และมีวัตถุดิบที่มีมูลค่ามหาศาล เป็นที่ต้องการของประเทศต่าง ๆ ทำให้อาเซียนมีความได้เปรียบและสามารถค้าขายสินค้าแข่งกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป และอเมริกา ทำให้ประชาชนมีรายได้ และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมากขึ้น อาเซียนเกิดขึ้นจากความพยายามของ 5 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรไทย ที่ต้องการให้อาเซียนเป็นดินแดนแห่งสันติภาพ มีความร่วมมือกัน ในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์ การเกษตร และอุตสาหกรรม โดยได้มีการลงนามในข้อตกลงร่วมกัน เรียกว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ ที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ผู้แทนจาก 5 ประเทศ ที่ได้ร่วมกันสร้างอาเซียน ได้แก่ นายอาดัม มาลิก จากสาธารณรัฐอินโดนีเซีย นายตุน อับดุลราซัคบิน ฮุสเซน จากประเทศมาเลเซีย นายนาซิ โซ รามอส จากสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นายเอส ราชารัตนัม จากสาธารณรัฐสิงคโปร์ พันเอก(พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ จากราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

ต่างประเทศ ในรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึง จอมพลถนอม กิตติขจร (ระหว่างวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2502 – 17 พฤศจิกายน 2514)

อาเซียน ได้จัดตั้งสำนักงาน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2519 หลังจากที่ได้มีการลงนามในข้อตกลงการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการอาเซียน ที่กรุงจาการ์ตาสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ต่อมาเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2524 รัฐบาลอินโดนีเซียได้มอบอาคารทางตอนใต้ของกรุงจาการ์ตา เพื่อใช้เป็นสำนักงานใหญ่ ของสำนักเลขาธิการอาเซียน อาคารดังกล่าวได้ใช้เป็นสำนักงานใหญ่ถาวรของอาเซียนจนถึงทุกวันนี้ สำนักเลขาธิการอาเซียน ทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินงาน ตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของอาเซียน และเป็นศูนย์กลางในการติดต่อระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับคณะกรรมการชุดต่าง ๆ รวมทั้งรัฐบาลของประเทศสมาชิก ผู้ดูแลการทำงานของอาเซียน และเป็นหัวหน้าใหญ่ของสำนักเลขาธิการอาเซียน ได้แก่ เลขาธิการอาเซียน ซึ่งจะอยู่ในตำแหน่ง 5 ปี และเมื่อครบวาระจะไม่สามารถต่ออายุได้อีก โดยประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนมีโอกาที่จะเสนอชื่อผู้แทนประเทศของตน ให้ได้รับการแต่งตั้งเป็น เลขาธิการอาเซียน สำนักเลขาธิการอาเซียน จะมีหน่วยงานเฉพาะด้านที่ดำเนินความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประเทศสมาชิกอาเซียน ได้จัดตั้งหน่วยงาน ซึ่งรับผิดชอบดูแลงานอาเซียนของประเทศนั้น ๆ เรียกว่า สำนักงานอาเซียนแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ ของประเทศสมาชิก สำหรับหน่วยงานที่ดูแลงานอาเซียนของประเทศไทย ได้แก่ กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานอาเซียนในประเทศไทย กับประเทศสมาชิกอาเซียน และสำนักงานเลขาธิการอาเซียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของอาเซียน เช่น การเมือง และความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อาเซียนมีคำขวัญคือ “One Vision, One Identity, one Community” หมายถึง “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” อาเซียน มีเพลงประจำอาเซียนที่บ่งบอกถึงความเป็นอาเซียนชื่อว่า เพลง The ASEAN Way เป็นเพลงที่แต่งโดยคนไทย คือ นายกิตติคุณ สดุดประเสริฐ (ท่านองและเรียบเรียง) นายสำเภา ไตรอุดม (ทำนอง) และนางพะยอม วลัยพัชรา (เนื้อร้อง)

เมื่ออาเซียนอายุครบ 30 ปี ผู้นำของอาเซียนได้รับรองเอกสาร เพื่อกำหนดการดำเนินงานของอาเซียนในอนาคต เรียกว่า “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020 (ASEAN Vision 2020)” เพื่อให้อาเซียนเป็นดินแดนแห่งสันติภาพมีความเจริญรุ่งเรือง และความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดสังคมที่ประชาชนทุกคนรักใคร่ดูแลกัน เอื้ออาทร และร่วมแบ่งปันกันไม่มีการแบ่งแยกกีดกัน มีความสามัคคีกัน นอกจากนี้ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี 2563 ที่ประกอบด้วย 3 เสาหลักได้แก่ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community - APSC) 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community - ASCC)

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ (2555. ออนไลน์) ได้อธิบายโดยสรุปเกี่ยวกับ 3 เสาหลัก ดังนี้

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community - APSC) จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) สร้างแนวปฏิบัติร่วมกันของอาเซียนในด้านต่าง ๆ ด้วยการไม่ใช้กำลังแก้ไขปัญหา และการไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ 2) เสริมสร้างขีดความสามารถของอาเซียน ในการเผชิญกับภัยคุกคามที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ เช่น การก่อการร้าย การลักลอบค้ายาเสพติด และอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น และ 3) สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับประเทศต่าง ๆ ในโลกโดยให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) อาเซียนให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ และการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกันเพื่อให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศอาเซียน อาเซียนมีประชากรรวมกันกว่า 550 ล้านคน ซึ่งจะรวมเป็นฐานตลาดเดียวกัน และจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี ภายในปี 2558 ปัจจุบันอาเซียนได้ยอมรับคุณวุฒิร่วมกันใน 7 สาขาอาชีพเพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรี ได้แก่ วิศวกร พยาบาล สถาปนิก นักสำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์ และนักบัญชี ซึ่งประเทศอาเซียนจะต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาเพื่อนบ้าน สำหรับใช้ในการติดต่อสื่อสารและการทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียน ได้อย่างคล่องตัว ประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ 1) อาเซียนจะกลายเป็นตลาดที่สำคัญของไทย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ 2) ประโยชน์จากการใช้วัตถุดิบร่วมกันในอาเซียน และ 3) การพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตของอาเซียนในสาขาที่ประเทศไทยมีความถนัด

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community - ASCC) อาเซียน ตั้งเป้าหมายการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน มีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกในความเป็นหนึ่งเดียวกันของอาเซียน โดยมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ภายใต้ประชาคม สังคม และวัฒนธรรมอาเซียนที่ครอบคลุมในหลายด้าน เช่น การศึกษา การพัฒนาเยาวชน สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม และการสาธารณสุข เป็นต้น การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ทำให้เกิดความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เช่น 1) การพัฒนาสังคม โดยการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น 2) การพัฒนาการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี 3) การส่งเสริมความร่วมมือ

ในด้านสาธารณสุข เช่น การป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อ 4) การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 5) การส่งเสริมความรู้สึกร่วมในการเป็นอาเซียน และอยู่ในครอบครัวอาเซียนร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอาเซียน การจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ของกันและกัน

4.2.2 คุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์

คำว่า “คุณลักษณะ” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน.2542 : 121) หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งชี้ให้เห็นความดี หรือลักษณะประจำตัวทั้งนี้ในทัศนะของนักวิชาการ เช่น พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 22) ได้กล่าวถึง “คุณลักษณะ” ว่าหมายถึง สิ่งชี้ให้เห็นถึงความดี หรือพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นหรือลักษณะประจำตัวของบุคคลซึ่งเป็นการแสดงออกที่สามารถสังเกตและเห็นได้

ขณะที่คำว่า “พึงประสงค์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542 : 135) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น

ความหมายที่ได้จากพจนานุกรมข้างต้น สรุปได้ว่าคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในฐานะพลเมืองอาเซียน ซึ่งผลจากการสังเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกอาเซียน 7 ประเทศ บูรณาการกับผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการสนทนากลุ่ม มีดังต่อไปนี้

1. กลุ่มความรู้ (Knowledge) ได้แก่
 - 1.1 ความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและเพื่อนบ้าน
 - 1.2 การมีความรู้ทางวิชาการที่ได้มาตรฐานสากล
2. กลุ่มทักษะ (Skills) ได้แก่
 - 2.1 ทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
 - 2.2 ทักษะการทำงานเป็นทีม
 - 2.3 ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21
 - 2.3.1 ทักษะชีวิต
 - 2.3.1.1 ความตระหนักรู้ในตัวเอง
 - 2.3.1.2 ทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา
 - 2.3.1.3 ทักษะการวางแผนและการจัดการ
 - 2.3.1.4 ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 2.3.2 ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
 - 2.3.2.1 ทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์
 - 2.3.2.2 ทักษะการคิดสร้างสรรค์

2.3.2.3 ทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์

2.3.2.4 ทักษะความร่วมมือ

2.3.3 ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. กลุ่มเจตคติ (Attitude)

3.1 การมีสุขภาพกายและสุขภาพใจดี

3.2 การมีคุณธรรมและจริยธรรม

3.3 การเป็นประชาธิปไตย

3.4 ความภูมิใจในความเป็นไทย

3.5 การอยู่อย่างพอเพียง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าคนไทยต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาราชการของอาเซียน และเป็นภาษาสากลของโลก นอกจากนี้ภาษาอาเซียนยังมีความจำเป็น และสำคัญสำหรับคนไทยที่ต้องเรียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในด้านอื่น ๆ ต่อไป

4.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน

4.3.1 ความเป็นมา / การก่อเกิด

ความเป็นมา/การก่อเกิด การค้าชายแดนเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ การเกิดชุมชนของมนุษย์บนโลกใบนี้ ไม่สามารถจะสืบค้นหาหลักฐานมาชี้ชัดได้ว่าเกิดขึ้นมาแต่เมื่อใด แต่สามารถอธิบายได้ว่านับแต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นชุมชนและสามารถสร้างผลผลิตได้หลากหลาย แล้วนำผลผลิตนั้น ๆ มาแลกเปลี่ยนกันเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิตเป็นเบื้องต้น ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีการใช้เงินตราที่กำหนดราคาสินค้า เพื่อกำหนดราคาผลผลิตเพื่อซื้อขายกันเหมือนเช่นทุกวันนี้

กาลต่อมามนุษย์เกิดการเรียนรู้จนเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางจนสามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นความต้องการในผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนั้นอัตราการเพิ่มของประชากรโลกก็มีมากขึ้น เมื่อประชากรของชุมชนมีปริมาณเพิ่มขึ้นย่อมมีปัญหาของการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงเกิดผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากประชากรของชุมชนนั้น ๆ ให้มีอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ประชากรได้อาศัยอยู่อย่างมีความสุขร่วมกัน และเริ่มขยายบทบาทสู่กิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย การปกครองชุมชนก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น รวมถึงการกำหนดค่าเงินตราของท้องถิ่นตน เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าแทนการนำผลผลิตต่อผลผลิตมาแลกกันแบบเดิม และนำไปสู่การกำหนดพื้นที่ด้วยการกำหนดเส้นเขตแดน ซึ่งกลายมาเป็นประเทศตราบเท่าทุกวันนี้

การกำหนดเส้นเขตแดนเพื่อแสดงอาณาบริเวณของเขตปกครองดังกล่าวได้แบ่งแยกชุมชนที่เคยอยู่รวมกันออกไปเป็นชุมชนของประเทศที่จัดตั้งขึ้นใหม่ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี

ปฏิบัติ ตลอดจนระเบียบ กฎหมายที่แตกต่างกัน แต่การไปมาหาสู่กันแล้วนำผลผลิตที่ตนผลิตได้มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อการค้าจึงชีพ ก็ยังคงดำเนินต่อไปไม่มีการหยุดหย่อนแม้ว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ได้ถูกแบ่งออกไปเป็นคนละประเทศแล้วก็ตาม และด้วยเหตุนี้เองที่เป็นที่มาของ “การค้าชายแดน”

นอกจากการค้าชายแดนดังกล่าวประกอบกับเส้นทางคมนาคมขนส่งได้มีการพัฒนาจนสามารถเชื่อมโยงข้ามประเทศได้หลายประเทศ จึงมีการค้าอีกประเภทหนึ่งที่อาศัยการขนส่งข้ามเขตแดนทางบก เพื่อขนผ่านประเทศที่มีชายแดนติดกันสู่ประเทศที่สาม เช่นการค้าที่ผู้ประกอบการค้าไทยได้ขายสินค้าให้ประเทศเวียดนาม ได้ขนส่งสินค้าข้ามเขตแดนไทย – ลาว ผ่านประเทศลาวสู่ประเทศเวียดนาม เป็นต้น การค้ารูปแบบนี้เรียกว่า “การค้าข้ามแดน” (เหตุผลที่ใช้คำว่าการค้าข้ามแดนเพราะคุณสมบัติคล้องกับความเป็นจริงที่สินค้านั้น ๆ ถูกส่งข้ามแดนของประเทศที่มีเขตแดนติดกันและเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน หากใช้คำว่า “การค้าผ่านแดน” จะพ้องกับคำว่า “สินค้าผ่านแดน” ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดขึ้นได้ ทั้ง ๆ ที่ความหมายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง)

4.3.2 วิวัฒนาการและความหมาย

วิวัฒนาการ

จากความเป็นมาและการก่อเกิดของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น การค้าชายแดนได้ดำเนินมาโดยตลอด และอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการค้าด้วยวิธีแลกเปลี่ยนผลผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อกัน ซึ่งมีปริมาณเพียงเล็กน้อย ต่อเมื่อมีผลผลิตมากขึ้นและเกินความต้องการในการดำรงชีพของตนเองก็เริ่มพัฒนาสู่การแลกเปลี่ยนผลผลิต (สินค้า) เพื่อหวังผลกำไรแต่ก็ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะพื้นที่บริเวณตามแนวชายแดนที่เคยเป็นชุมชนดั้งเดิม ด้วยการขนส่งข้ามแดนผ่านเส้นทางที่เคยใช้อยู่แต่เดิม เมื่อครั้งยังไม่ได้แบ่งเขตแดนหรืออาณาเขตที่เรียกกันว่า “ช่องทางการค้าตามธรรมชาติ” หรือ ที่เรียกกันว่า “จุดผ่อนปรนทางการค้า” ในปัจจุบัน จนกระทั่งเส้นทางคมนาคมขนส่งสะดวกมากขึ้น จึงขยายพื้นที่กว้างออกไป แต่ก็ยังคงครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศคู่ค้าที่มีเขตแดนติดกันเท่านั้น การค้าเช่นนี้ก็เรียกว่า “การค้าชายแดน”

การค้าชายแดนในดินแดนที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกัน และมีประชาชนที่มีความเหมือนกันในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา เป็นผลส่งให้เกิดความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ ส่งผลให้มีมูลค่าการค้าสูง และจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้การค้าชายแดนที่มีเขตแดนติดต่อกัน ให้เจริญก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป

ความหมาย

การค้าผ่านแดน หมายถึง การค้าที่อาศัยประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกันแล้วผ่านไปยังอีกประเทศหนึ่ง การค้าในรูปแบบนี้ประเทศไทยได้ทำความตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านเพียงประเทศเดียวเท่านั้น คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามความตกลงว่าด้วยการส่งทางถนนระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตร และฉันเพื่อนบ้านที่

ใกล้ชิดระหว่างประเทศทั้งสองพัฒนาการขนส่งสินค้า และผู้โดยสารอำนวยความสะดวกให้แก่กัน และกัน โดยการขนส่งสินค้าผ่านดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่งไปยังประเทศที่สาม หรือในทางกลับกัน จากประเทศที่สามผ่านดินแดนของภาคีสัญญา ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไปยังดินแดนของภาคีสัญญาอีก ฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ไม่รวมถึงการขนส่งสินค้า และผู้โดยสารระหว่างจุดภายในดินแดนของภาคีสัญญา คือ การค้าชายแดนที่อาศัยการขนส่งข้ามเขตแดนทางบกผ่านดินแดนของประเทศเพื่อนบ้านที่มี ชายแดนติดกัน ไปสู่ประเทศที่สาม ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อความเป็นมาการค้ารูปแบบนี้จึง น่าจะเป็นการค้าข้ามแดน ไม่ใช่การค้าผ่านแดนตามความตกลงดังกล่าว และที่จะกล่าวต่อไปในเรื่อง การค้าชายแดนจะเป็นการค้าในรูปแบบของการค้าข้ามแดนจะสอดคล้องกับความเป็นจริงมากกว่า

4.3.3 รูปแบบการค้าชายแดนและข้ามแดน

1. นำติดตัวไปบริโภค (Consumer Trade) เป็นการซื้อ - ขาย กันระหว่างประชาชนใน บริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ ส่วนมากจะเป็นสินค้าประเภทอุปโภค บริโภค ซึ่งจะ ดำเนินการซื้อ - ขายกันทุกวัน และไม่สามารถเก็บเป็นสถิติข้อมูลปริมาณการค้าได้

2. การค้าแบบเงินสด (Cash) เป็นการซื้อ - ขายกันในบริเวณชายแดนที่ใช้เงินสด และ มีการสำแดง และเสียภาษี ณ ด่านศุลกากรที่ควบคุมพื้นที่นั้น ๆ ผู้ซื้อจะเป็นผู้สำแดงตามระเบียบ ศุลกากร และมีการเก็บสถิติข้อมูลทางการค้า

3. การค้าแบบขายฝาก (Sale on Consignment License) เป็นการค้าแบบการ ให้สินเชื่อซึ่งกันและกัน การค้ารูปแบบนี้ต้องอาศัยความเชื่อใจกัน ซึ่งพ่อค้าชายแดนมีความสามารถ ในการติดต่อกับพ่อค้าในประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้นผู้ที่ต้องการจะไปลงทุนทำการค้ากับประเทศ เพื่อนบ้านจะต้องติดต่อกับพ่อค้าชายแดนเพราะเขาจะรู้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดีในการค้าและ สามารถให้สินเชื่อแก่กันได้

4. การค้าแบบต่างตอบแทน (Balance Trade)

Import License คือ กรณีที่พ่อค้าในประเทศ ต้องการซื้อสินค้า และนำสินค้าของ ประเทศเพื่อนบ้านเข้ามา ก็จะต้องส่งสินค้าของในประเทศออกไปก่อน จากนั้นเมื่อมีการนำสินค้าเข้า และสินค้าออกในมูลค่าที่เท่ากันแล้วก็จะได้ License เมื่อพ่อค้าที่ทำการค้าได้ License แล้ว ก็จะนำ License ที่ได้ไปส่งสินค้านำเข้าได้ในมูลค่าที่เท่ากันกับที่ส่งสินค้าออกที่ทุกประเทศ ทำการค้าในรูปแบบนี้เพื่อความเสมอภาคทางการค้า และรักษาเงินตรา และเพื่อปกป้อง อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศของตน ประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่นิยมใช้วิธีการค้ารูปแบบนี้ คือ สหภาพเมียนมาร์ นิยมใช้มากกว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศกัมพูชา

Border Trade Agreement เป็น รูปแบบ การ ค้า ที่ ประเทศ เพื่อน บ้าน เสนอ โดยกระทรวงพาณิชย์ เข้าร่วมประชุม JTC (Joint Trade Committee) และกระทรวงการต่างประเทศ เข้าร่วมประชุม JCC ทั้งสองหน่วยงานของไทย จะประชุมร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทุกปีเพื่อเจรจา

เรื่องการค้าที่ค้าขายผ่านบริเวณชายแดนให้เป็นการค้าที่ถูกต้อง และมีรูปแบบที่ตรงกัน แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากสหภาพเมียนมาร์ยังไม่ยอมแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการค้ารูปแบบนี้

การค้าแบบหักบัญชี (Account Trade หรือ Counter Trade) การค้ารูปแบบนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลที่แล้ว เพื่อแก้ไขปัญหาการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านเรียกร้องเพื่อให้การค้าชายแดนเป็นการค้าที่ถูกต้องจึงคิดรูปแบบการค้าโดยการเปิดบัญชีขึ้นมาบัญชีหนึ่งโดยรัฐบาลของแต่ละประเทศ หากผู้ค้าคนใดจะทำการค้าต้องมาลงทะเบียนเป็นผู้ค้า และดำเนินการส่งของเข้ามาแล้วไปตัดหรือหักบัญชีภายหลังแต่ไม่ประสบความสำเร็จปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว

การค้าแบบสากล (Normal Trade) เป็นการค้าแบบมาตรฐานสากล โดยใช้วิธีการเปิด L/C เป็นรูปแบบการค้าที่นิยมใช้แพร่หลาย

4.3.4 ประเพณี/วัฒนธรรมทางการค้าของแต่ละท้องถิ่น (ประเทศ)

ผู้ประกอบการค้าจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการค้าจริง วัฒนธรรมการค้าทั้งของเรา และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อปรับให้เข้าสู่ระบบ และระเบียบการค้า เช่น การค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ แม่สอด-เมียวดี ใช้เงินบาทแลกกับเงินจ๊าด มายาวนานหลายสิบปี นับแต่มีการค้าชายแดนไทย-เมียนมาร์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางการค้าท้องถิ่น ระหว่าง 2 ประเทศ ที่พ่อค้าไทยและเมียนมาร์ รวมทั้งประชาชน 2 ฝ่ายแม่น้ำเมย กระทำร่วมกันมายาวนาน และไว้ใจซึ่งกันและกัน โดยไม่ต้องพึ่งเงินดอลลาร์ เป็นต้น

4.3.5 ความเปลี่ยนแปลงทางการค้านโยบายของประเทศที่มีอิทธิพลต่อการค้าด้านนั้น ๆ

ต้องติดตามความเคลื่อนไหว นโยบายของประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องการทำการค้า เช่น แนวโน้มการค้าชายแดนไทย - เมียนมาร์ ในปี 2550 ว่า การค้าชายแดน แม่สอด - เมียวดี จะยังไม่ขยายตัว เพราะภาครัฐมีกฎระเบียบและเงื่อนไขเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่สำคัญ คือ มาตรการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามได้เข้ามาตรวจค้น และจับกุมร้านค้าแลกเปลี่ยนเงินจ๊าดกับเงินบาท ทำให้พ่อค้าไทย และเมียนมาร์ ขาดความมั่นใจ และขาดเสถียรภาพในการทำการค้าชายแดนมีการย้ายฐานการแลกเปลี่ยนเงินจ๊าดไปยังฝั่งเมียนมาร์ ที่จังหวัดเมียวดี ส่งผลกระทบรุนแรงต่อระบบการค้า เพราะความไม่แน่นอนของนโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการค้าชายแดน (ศึกษาเพิ่มเติมที่ www.thaiechamber.com) อีกทั้งยังต้องติดตามนโยบายการค้าของประเทศยักษ์ใหญ่อย่างประเทศจีน และอินเดีย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการค้า รวมตลอดถึงเส้นทางการคมนาคมที่มีความสะดวก รวดเร็ว เนื่องจากมีการเชื่อมโยงเส้นทางของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปถึงประเทศที่สามได้โดยง่าย เมื่อเส้นทางคมนาคมสะดวก และเอื้อต่อระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการค้าการลงทุน และมีกระทบต่อการวางแผนนโยบายของแต่ละประเทศด้วย อย่างเช่น

1. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ เชื่อมโยงไทย พม่า ลาว จีน ได้แก่
 - เส้นทาง แม่สาย - เชียงตุง - เชียงรุ่ง - คุณหมิง
 - เส้นทาง เชียงของ - หลวงน้ำทา - เชียงรุ่ง - คุณหมิง
 - เส้นทาง ห้วยโก๋น (จ.น่าน) - เมืองเงิน (แขวงไชยบุรี) - ปากแบ่ง (แขวงอุดมไชย)
2. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก เชื่อมโยงพม่า - ไทย - ลาว - เวียดนาม ได้แก่
 - ฟังตะวันออก : มุกดาหาร - สหวันนะเขต - ดองฮาเว้ - ดานัง
 - ฟังตะวันตก: แม่สอด - เมียวดี - เมะลำไย
3. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ เชื่อมโยง ไทย - กัมพูชา - เวียดนาม ได้แก่
 - เส้นทาง ตราด - เกาะกง - สเรแอมปัด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเลียบชายฝั่งทะเลไทย - กัมพูชา - เวียดนาม
 - เส้นทาง ช่องสะง่า - อันลองเวง - เสียมราฐ ซึ่งเชื่อมโยงภาคอีสานใต้ของไทย กับเมืองเสียมราฐ

4.3.6 กฎหมาย ระเบียบ แนวทางปฏิบัติของการค้าชายแดน

เรื่องของกฎหมายศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสินค้า และข้อผูกพันต่าง ๆ ที่ประเทศไทยรับมาปฏิบัติ เพราะจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยชอบ เป็นภาระหน้าที่ที่ศุลกากรจะต้องรู้ อย่างเช่นข้อผูกพันต่าง ๆ หรือ MOU กับประเทศเพื่อนบ้าน ล้วนเป็นหน้าที่ให้แก่สำนักงานศุลกากร ภาคและด่านศุลกากรตามแนวชายแดน อย่างเช่น กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน จากการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของประเทศในเขตภูมิภาคที่สำคัญ ได้แก่ กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) คือ การให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศในกลุ่มอาเซียน และกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี – เจ้าพระยา - แม่โขง (ACMECS)

ACMECS คือ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 5 ประเทศคือไทย ลาว พม่า กัมพูชา และเวียดนาม ครอบคลุมความร่วมมือ 5 สาขาได้แก่ การอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน ความร่วมมือด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การคมนาคม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดโครงการตามแนวพื้นที่บริเวณชายแดนที่เกี่ยวข้องกับการศุลกากรไว้มากมาย เช่น

1. โครงการ One Stop Service : OSS คือโครงการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้า-ส่งออก มาปฏิบัติงานในที่เดียวกันแบบเบ็ดเสร็จ
2. Contract Farming คือโครงการที่รัฐบาลไทยส่งเสริมให้เอกชนเข้าไปทำการเกษตรในประเทศเพื่อนบ้าน โดยผลผลิตที่ได้จะได้รับยกเว้นอากรเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย

3. AISP คือ การให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรแก่ประเทศในกลุ่มอาเซียน

4. Single Inspection เป็นความร่วมมือด้านการศุลกากรระหว่างประเทศโดยมีสาระสำคัญ คือ หากศุลกากรฝ่ายใดเปิดตรวจสินค้าขาออกแล้ว ฝ่ายนั้นจะออกไปตรวจสินค้าและส่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อยกเว้นการตรวจสำหรับสินค้าที่ขบวนการนำเข้านั้น

นอกจากนี้ ยังมีแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (IMT - GT) และยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย - มาเลเซีย (JDS)

4.3.7 เทคนิค/แทรกคติก ที่ช่วยสนับสนุนการค้าชายแดนให้พัฒนาและขยายตัวอย่างยั่งยืน

4.3.7.1 ปัจจัยภายในระบบการค้าชายแดน

1. ความเป็นชนเชื้อชาติเดียวกันของชุมชนตามแนวชายแดน ที่มีภาษาพูดที่สามารถสื่อสารกันเข้าใจได้ง่าย มีวัฒนธรรม ประเพณีที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเอกลักษณ์ในเรื่อง “ความมีน้ำใจ อธิษาศัยไมตรี” ที่ไม่แตกต่างกัน อันเป็นแต้มต่อที่ได้เปรียบประเทศอื่นซึ่งเป็นชนต่างเชื้อชาติ

2. การค้าแบบให้เครดิตสินเชื่อ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของผู้ประกอบการค้าไทยที่แตกต่างจากผู้ประกอบการค้าของประเทศอื่น ๆ ที่ทำการค้าแบบเงินสดเท่านั้น

3. มีความเชื่อถือและเชื่อใจกันระหว่างผู้ค้าของทั้งสองฝ่าย เช่น การค้าพลอยในแถบชายแดน จังหวัดจันทบุรี หากมีผู้ที่นำเอาอัญมณีปลอมมาจำหน่ายจะโดนกลุ่มพ่อค้าต่อต้านและไม่ทำการค้าขายด้วย และในที่สุดจะทำการค้าไม่ได้อีกต่อไป

4.3.7.2 ปัจจัยภายนอกระบบการค้าชายแดน

1. ความสะดวก โปร่งใส ประหยัด ที่เกิดจากพิธีการศุลกากร (แรงสนับสนุนศุลกากร) การค้าชายแดนส่วนใหญ่ทำพิธีการส่งออกสินค้าอย่างถูกต้อง แต่ด้วยระบอบการปกครองภายในของประเทศเพื่อนบ้าน และระบบการค้าจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็แล้วแต่การนำเข้าประเทศเพื่อนบ้านเป็นการนำเข้าที่ไม่ถูกต้อง เข้าลักษณะการลักลอบเข้าประเทศเพื่อนบ้าน มีคำจำกัดความว่าคำหนึ่งว่า “การค้าล่อครรัฐ” ซึ่งมีผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเชิงลบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นที่ทราบกันมายาวนานแล้ว ทำให้มองว่าไม่โปร่งใส ซึ่งศุลกากรพยายามแก้ไขให้สิ่งเหล่านั้นเกิดความชัดเจนให้เป็นที่ยอมรับ โดยไม่ต้องไปอ้างว่าศุลกากรเรามีนอกมีใน เช่น เรานำระบบ Paperless มาใช้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. ความเป็นมาตรฐานของการปฏิบัติพิธีการศุลกากร นอกจากการสร้างกฎระเบียบแล้ว เราจะต้องสร้างมาตรฐานการปฏิบัติทางการค้าควบคู่กันไปในแต่ละท้องที่จะสามารถช่วยทำให้การค้าชายแดนพัฒนาได้ซึ่ง การค้าชายแดนบางท้องที่ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากหน่วยงานในท้องที่มักจะอ้างเรื่องนโยบายความมั่นคงจึงทำให้เกิดอุปสรรคทางการค้า ดังนั้นศุลกากรจะต้องชูประเด็นเรื่องของการสนับสนุนการค้าชายแดนอย่างถูกต้องให้เขายอมรับ

4.3.8 เส้นทางสายหลักการค้าชายแดน

การค้าชายแดน และการค้าผ่านแดน ไทยไป สปป.ลาว ไปจีน และเวียดนาม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับเส้นทางขนส่งทางถนนที่เชื่อมต่อระหว่างสี่ประเทศ กฎเกณฑ์แนวนโยบาย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า ในทางปฏิบัติการค้าระหว่างกันจะมีการใช้เส้นทางสายหลัก รวมทั้งสิ้น 4 สาย ประกอบด้วยเส้นทางถนนสาย R3A R8 R9 และ R12 ซึ่งจะข้ามพรมแดนจากไทยไปยัง สปป.ลาว โดยอาศัยสะพานข้ามพรมแดน (สะพานมิตรภาพไทย - ลาว) ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่ สะพานมิตรภาพแห่งที่ 1 ระหว่างจังหวัดหนองคาย - นครหลวงเวียงจันทน์ สะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ระหว่างจังหวัดมุกดาหาร - แขวงสะหวันนะเขต สะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 ระหว่างจังหวัดนครพนม - แขวงคำม่วน และสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 ระหว่างจังหวัดเชียงราย-แขวงบ่อแก้ว ในขณะที่มีจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนทางการค้าตลอดแนวทางชายแดน ซึ่ง ณ เดือนกรกฎาคม 2558 จุดผ่านแดนของไทยบริเวณชายแดนไทย-สปป.ลาว ประกอบด้วย จุดผ่านแดนถาวร 19 แห่ง และจุดผ่อนปรนทางการค้า 29 แห่ง ทั้งนี้หากมีการเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ก็จะเป็นตัวส่งเสริมศักยภาพการค้าของไทยเพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

การค้าผ่านแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าจากประเทศที่หนึ่งส่งผ่านประเทศที่สองไปยังประเทศที่สามหรือจากประเทศที่สามผ่านแดนประเทศที่สองมายังประเทศที่หนึ่ง ทั้งนี้แต่ละประเทศจะต้องยินยอมให้มีการขนส่งสินค้าผ่านแดนกันได้ ตลาดการค้าประเทศใกล้เคียงกับประเทศที่อยู่ถัดไป เช่น จีน อินเดีย บังคลาเทศ และเวียดนาม ซึ่งมีประชากรรวมกันกว่าหนึ่งพันล้านคน นับว่าเป็นตลาดการค้าที่สำคัญที่น่าสนใจ การขนส่งสินค้าทางบกผ่านแดนไปยังประเทศดังกล่าว สามารถย่นระยะทางการขนส่งสินค้าเป็นการลดต้นทุนค่าขนส่งได้เป็นจำนวนมาก และยังช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทย

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพศาล หวังพานิช (2523 : 209) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

ความสามารถของบุคคล อันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมหรือจากการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถ หรือผลสัมฤทธิ์ของบุคคลว่าเรียนรู้เท่าไรมีความสามารถชนิดใดซึ่งสามารถวัดได้ 2 แบบ ตามจุดหมาย และลักษณะวิชาที่สอน คือ

1. การวัดด้วยการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติ หรือทักษะของผู้เรียนโดยผู้เรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าว ในรูปการกระทำจริงให้ออกมาเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ข้อสอบปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนรวมถึงการตรวจสอบความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถวัดได้โดยใช้ข้อสอบผลสัมฤทธิ์

อัจฉรา สุขารมณ์ และอรพินทร์ ชูชม (2530 : 10) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนที่อาศัยการทดสอบ เช่น จากการสังเกตหรือการตรวจการบ้าน หรืออาจอยู่ในรูปของเกรด ที่ได้มาจากโรงเรียนซึ่งต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อน และช่วงเวลาในการประเมินอันยาวนาน หรืออีกวิธีหนึ่งอาจวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

กู๊ด (Good 1973 : 103) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในสถานศึกษา โดยปกติวัดจากคะแนนที่ครูเป็นผู้ให้ หรือจากแบบทดสอบ หรืออาจรวมทั้งคะแนนที่ครูเป็นผู้ให้ และคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ด้านวิชาการและทักษะซึ่งเกิดจากการทำงานที่ประสานกันทั้งองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา ที่แสดงออกในรูปของความสำเร็จ โดยประเมินผลจากการใช้แบบทดสอบหลังการเรียน

5.2 ประเภทของแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ประกิจ รัตนสุวรรณ (2525 : 210) ได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เอง ครูผู้สอนจัดสร้างขึ้นเพื่อวัดความก้าวหน้าของนักเรียนหลังจากได้มีการเรียนการสอนไประยะหนึ่งแล้ว โดยปกติแบบทดสอบประเภทนี้จะใช้เฉพาะภายในกลุ่มนักเรียน ที่ครูผู้ออกข้อสอบเป็นผู้สอนจะไม่นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ความสามารถ ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใดและจะนำผลสอบนี้ไปใช้ทั้งปรับปรุงซ่อมเสริมการเรียนการสอนกับนำไปตัดสินผลการเรียนของนักเรียนด้วยตัวอย่างแบบทดสอบที่ครูใช้การสอบปลายภาคหรือปลายปี หรือเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนนั่นเอง

2. แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เช่นเดียวกับแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เองแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบการเรียนด้านต่าง ๆ ของนักเรียนที่ต่างกลุ่มกัน

บุญชม ศรีสะอาด (2532 : 8 - 9) ได้แบ่งลักษณะของแบบทดสอบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีคะแนนเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินใจว่าผู้เรียนมีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่การวัด เพื่อให้ตรงตามจุดประสงค์ซึ่งเป็นหัวใจของการทดสอบประเภทนี้

2. แบบทดสอบแบบอิงกลุ่ม หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างเพื่อวัดให้ครอบคลุมหลักสูตรสร้างตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรสามารถจำแนกผู้เรียนตามเก่งอ่อนได้ การรายงานผลการสอบอาศัยคะแนนมาตรฐานซึ่งเป็นคะแนนมาตรฐานที่สามารถวัดได้และแสดงสถานภาพความสามารถของบุคคลเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่ใช้กลุ่มเปรียบเทียบ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2536 : 146 -147) ได้แบ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้นเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนว่านักเรียนมีความรู้มากแค่ไหน บทพร้อมตรงไหนจะได้สอนซ่อมเสริม หรือเป็นการวัดความพร้อมที่จะได้เรียนในบทเรียนใหม่ขึ้นอยู่กับการต้องการของครู

2. แบบทดสอบมาตรฐาน แบบทดสอบประเภทนี้สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาหรือจากครูผู้สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองคุณภาพหลายครั้งจนกระทั่งมีคุณภาพดีจึงสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้นสามารถใช้เป็นหลักเปรียบเทียบผล เพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใดก็ได้ แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบ บอกรวิธสอนและยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วย ทั้งแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น และแบบทดสอบมาตรฐาน มีวิธีการสร้างข้อคำถามเหมือนเป็นคำถามที่วัดเนื้อหา และพฤติกรรมที่สอน ไปแล้ว จะเป็นพฤติกรรมที่สามารถตั้งคำถามวัดได้ ซึ่งควรจัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ความรู้ความจำ
- 2.2. ความเข้าใจ
- 2.3 การนำไปใช้
- 2.4 การวิเคราะห์
- 2.5 การสังเคราะห์
- 2.6 การประเมินค่า

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2551 : 28) ได้จำแนกแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ได้หลายมิติ แต่โดยทั่วไปมักจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แบบสอบมาตรฐานกับแบบสอบที่ครูสร้างขึ้น แบบสอบมาตรฐาน และแบบสอบที่ครูสร้างขึ้นมีความแตกต่างกันใน 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การจำกัดของเนื้อหาวิชาที่สอบ
2. การทดลองใช้แบบสอบ

3. วิธีดำเนินการสอบ
4. วิธีการให้คะแนน
5. ตารางปกติวิสัยเพื่อการเปรียบเทียบ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบวัดความรู้เชิงวิชาการมักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นการวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ควรคำนึงถึงเนื้อหาหรือทักษะภายในขอบเขตที่ใช้วัดสิ่งที่ต้องการวัดจะต้องเกิดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จำแนกประเภทได้ดังนี้

1. เป็นแบบทดสอบของครูและแบบทดสอบมาตรฐาน
2. เป็นแบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์และแบบทดสอบแบบอิงกลุ่ม
3. เป็นลักษณะการวัดด้านปฏิบัติและการวัดเนื้อหา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์และแบบทดสอบแบบอิงกลุ่ม

5.3 หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิญญา วิศาลาภรณ์ (2530 : 12) กล่าวว่า ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น มีหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่ควรพิจารณาประกอบในการสร้างแบบทดสอบ ดังต่อไปนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรจะวัดตามจุดมุ่งหมายทุกอย่างของการสอน และจะต้องมั่นใจได้ว่าสิ่งที่ต้องการจะวัดได้จริง ในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในทุกรายวิชา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องวัดให้ตรงและครบจุดประสงค์

2. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการวัดความเจริญงอกงามของนักเรียน การเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าไปสู่จุดหมายที่วางไว้ ดังนั้นครูควรจะทราบมาก่อนเรียน นักเรียนมีความรู้ความสามารถอย่างไร

3. การวัดผลเป็นการวัดทางอ้อม เป็นการยากที่จะใช้ข้อสอบแบบเขียนตอบวัดพฤติกรรมที่จะสอบวัดจะต้องทำอย่างรอบคอบและถูกต้อง

4. การวัดผลการศึกษาเป็นการวัดที่ไม่สมบูรณ์ เป็นการยากที่จะวัดทุกสิ่งทุกอย่างที่สอนได้ภายในเวลาจำกัด สิ่งที่สอบได้วัดได้เป็นเพียงตัวแทนของพฤติกรรมทั้งหมดเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องมั่นใจว่าสิ่งที่สอบวัดนั้น เป็นตัวแทนที่แท้จริงได้

5. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานั้น มิใช่เพียงเพื่อจะให้เกรดเท่านั้น การวัดผลเป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาการสอนของครูเป็นเครื่องช่วยในการเรียนของนักเรียน ดังนั้นการสอบปลายภาคครั้งเดียวจึงไม่พอที่จะวัดกระบวนการเจริญงอกงามของนักเรียนได้

6. ในการให้การศึกษาที่สมบูรณ์นั้น สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่การทดสอบแค่เพียงอย่างเดียว กระบวนการสอนของครูก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

7. การวัดผลการศึกษาที่มีความผิดพลาดของที่ซึ่งได้น้ำหนักเท่ากันโดยตาชั่งหยาบ ๆ อาจมีน้ำหนักต่างกัน ถ้าชั่งโดยตาชั่งละเอียดทฤษฎีการวัดผลเชื่อว่า

$$\text{คะแนนที่สอบได้} = \text{คะแนนจริง} + \text{ความผิดพลาดในการวัด}$$

8. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรจะเน้นการวัดความสามารถในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ หรือการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

9. ควรคำนึงถึงขีดจำกัดของเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เครื่องมือที่ใช้โดยมาก คือ ข้อสอบขีดจำกัดของข้อสอบ ได้แก่ การเลือกตัวแทนของเนื้อหา เพื่อมาเขียนข้อสอบความเชื่อถือได้คะแนนและการตีความหมายของคะแนน เป็นต้น

10. ควรจะใช้ชนิดของแบบทดสอบหรือคำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อวิชาที่สอบ และจุดประสงค์ที่จะสอบวัด

11. ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน คะแนนที่สอบได้อาจแตกต่างกัน ดังนั้นในการวัดผลการศึกษาจึงจะทำข้อสอบได้เสร็จ

12. ให้ข้อสอบมีความเหมาะสมกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น มีความยากง่ายพอเหมาะ มีระดับความยากง่ายของภาษาที่ใช้เหมาะสม มีเวลาสอบนานพอที่นักเรียนส่วนใหญ่จะทำข้อสอบได้เสร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีหลักเกณฑ์ คือ วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรจะใช้ชนิดของแบบทดสอบหรือคำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหา เพื่อวิชาที่สอบและจุดประสงค์ที่จะสอบวัดให้ข้อสอบมีความเหมาะสมกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น มีความยากง่ายพอเหมาะ มีระดับความยากง่ายของภาษาที่ใช้เหมาะสม

5.4 กระบวนการสร้างแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2524 : 21 - 30) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของกระบวนการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผนสร้างแบบทดสอบ พิจารณา ดังนี้

จุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้การวางแผนสร้างแบบทดสอบว่าจะสร้างแบบทดสอบอย่างไรหรือทราบจุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบความรู้ก่อนทำการเรียนการสอน

เพื่อที่ผู้สอนจะสามารถนำมาปรับปรุงวิธีการสอน ดังนั้นจุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้อาจจำแนกเป็น 4 จุดประสงค์ คือ

1. ใช้ตรวจสอบความรู้เดิมจะทำการสอบก่อนที่จะเริ่มต้นทำการสอนเพื่อพิจารณาว่านักเรียนมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับเนื้อหาที่จะเรียนเพียงพอหรือไม่ และนักเรียนมีความรู้เนื้อหาที่จะสอนหรือไม่

2. ใช้ตรวจสอบความก้าวหน้าและปรับปรุงการเรียนการสอน

3. ใช้วินิจฉัยผู้เรียน

4. ใช้สรุปบทเรียน

เนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด คือ เนื้อหาและพฤติกรรมที่ทำการสอน การวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตร เป็นกระบวนการในการจำแนกแยกแยะในวิชานั้น ๆ มีหัวข้อเนื้อหาสาระที่สำคัญอะไรบ้าง มีจุดประสงค์ที่จะให้เกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง ดังนั้น การวิเคราะห์หลักสูตร จึงประกอบด้วย การวิเคราะห์ 2 อย่าง คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา

การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาเป็นการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่เนื้อหาวิชาเป็นหัวข้อสำคัญ โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.1 ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันของเนื้อหา

1.2 ความยากง่ายของเนื้อหา

1.3 ขนาดของเนื้อหา

1.4 เวลาที่สอน

2. การวิเคราะห์จุดประสงค์

การวิเคราะห์จุดประสงค์ เป็นการจำแนก หรือจัดหมวดหมู่เนื้อหาวิชา เป็นหัวข้อสำคัญ โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 รวบรวมจุดประสงค์ เป็นการจำแนก หรือจัดหมวดหมู่เนื้อหาวิชา เป็นหัวข้อสำคัญ โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.2 เขียนพฤติกรรมที่สำคัญของแต่ละจุดประสงค์ทั้งหมด

2.3 ยุบพฤติกรรมที่สำคัญที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้เป็นพฤติกรรมเดียวกัน

2.4 นิยามความหมายของพฤติกรรมที่ยุบรวมแล้ว

ขั้นที่ 2 การเตรียมงานและเขียนข้อสอบ

เมื่อวางแผนการสร้างแบบทดสอบ โดยการสร้างเป็นตารางวิเคราะห์หลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ต้องเตรียมงานและเขียนข้อสอบต่อไป

ขั้นที่ 3 การทดลองสอบ เมื่อเขียนข้อสอบ และจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองสอบ

ขั้นที่ 4 การประเมินผลแบบทดสอบ

การประเมินผลแบบทดสอบเป็นการตรวจสอบว่าแบบทดสอบมีคุณภาพหรือไม่ โดยพิจารณาตามคุณลักษณะที่ดีของแบบทดสอบ ดังนี้

1. ความแม่นยำ หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดพฤติกรรมได้ตรงตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์และตามที่ทำการสอนจริง

2. ความเชื่อมั่น หมายถึง แบบทดสอบให้ผลการสอบสอดคล้องตรงกันทุกครั้ง

3. อำนาจจำแนก หมายถึง ข้อสอบที่แบ่งแยกคนเก่งอ่อนออกจากกันได้ กล่าวคือ คนเก่งจะตอบถูก คนอ่อนจะตอบผิด

4. ความเป็นปรนัย หมายถึง ข้อสอบที่มีคำถามชัดเจนและการให้คะแนนชัดเจน

5. ความเฉพาะเจาะจง หมายถึง ข้อสอบที่มีคำถามชัดเจนและการให้คะแนนชัดเจน

6. ประสิทธิภาพ หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้เวลานั้น ประหยัดเวลาในการสร้าง การดำเนินการสอบการตรวจให้คะแนนให้แก่ผลการสอบถูกต้อง

7. ความสมดุล หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดได้ครอบคลุมตามจุดประสงค์ และมีเนื้อหา มีสัดส่วนจำนวนข้อสอดคล้องตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร

8. ความยุติธรรม หมายถึง แบบทดสอบมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสที่จะตอบถูกได้เท่ากัน

9. ความเหมาะสมของเวลา หมายถึง แบบทดสอบได้กำหนดเวลาให้เพียงพอในการตอบข้อสอบจนเสร็จ

อุทุมพร จามรمان (2540 : 27) กล่าวถึงการสร้างข้อสอบที่เป็นระบบนั้นมีขั้นตอน ดังนี้

1. การระบุจำนวนจุดมุ่งหมายในการทดสอบ

2. การระบุเนื้อหาให้ชัดเจน

3. การทำตารางเนื้อหากับจุดมุ่งหมายในการทดสอบ

4. การทำน้ำหนักร

5. การกำหนดเวลาสอบ

6. การกำหนดจำนวนข้อหรือคะแนน

7. การเขียนข้อสอบ

8. การตรวจสอบข้อเขียนที่เขียนขึ้น

9. การทดลองใช้ แก้ไข ปรับปรุง

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการสร้างแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีกระบวนการ และขั้นตอนในการสร้างที่เป็นระบบ คือ มีการวางแผน การเตรียม และเขียนข้อสอบ การนำไปทดลองสอบ การประเมินผลแบบทดสอบ

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ ที่ตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของนักเรียน และยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ความพึงพอใจ” ไว้หลายท่านพอสรุปได้ ดังนี้

เฮิร์ซเบิร์ก และคณะ (Herzberg, F., Bernard, M.; & Barbara. 1959 : 186) ได้คิด ทฤษฎีการจูงใจแบบมีปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางด้านความพึงพอใจ และปัจจัยทางด้านความไม่พึงพอใจ โดยกล่าวว่าปัจจัยที่สร้างความพึงพอใจได้นั้น ต้องเป็นปัจจัยพิเศษนอกเหนือจากที่ผู้อื่นมีและควรหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดสิ่งที่จะนำไปสู่ความไม่พึงพอใจซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจของบุคคล

วอลเลอร์สไตน์ (Wallerstein.1971 : 256) ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความต้องการและอธิบายว่าความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้จากการสังเกต พฤติกรรมของคนที่ทำให้เกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัย และองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุ แห่งความพึงพอใจ

กู๊ด (Good. 1973 : 320) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจและทัศนคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

มณี โปธิเสน (2543 : 12) ได้ให้ความหมาย ความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึก ยินดีเจตคติที่ดีของบุคคลเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตนทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งนั้น ๆ

กรชกร ชวติ (2544 : 24) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนได้สัมผัส เรียนรู้ แล้วแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมเชิงบวกหรือลบ เช่น พอใจ ไม่พอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้

6.2 ทฤษฎีสร้าง ความพึงพอใจ

ความพึงพอใจของมนุษย์ เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการ ซึ่งมีนักการศึกษา ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสร้าง ความพึงพอใจ เช่น ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Maslow's Need Hierarchy) มาสโลว์ (1954 : 80-101) กล่าวว่า มนุษย์จะถูกจูงใจ หรือกระตุ้นให้ปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างที่อยู่ภายในจิตใจ ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและไม่มีที่สิ้นสุด 2) ความต้องการที่ได้รับการ

ตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมอีกต่อไป แต่ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะมีอิทธิพลก่อให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการ 3) ความต้องการของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความต้องการในขณะที่ความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองบางส่วนแล้วความต้องการขั้นสูงถัดไปก็จะตามมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่อไป ลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ Maslow (1954 : 80 -101) ได้แบ่งไว้เป็น 5 ลำดับ ขึ้นจากต่ำไปหาสูง คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Biological and Physiological needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพักผ่อน ที่พัก อาศัย และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัยและมั่นคง (Safety needs) เป็นความต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านความปลอดภัยและมั่นคง ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต

3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Needs) เมื่อความต้องการทางร่างกาย และความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของก็จะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของหมายถึงความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับ ได้รับความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) เป็นความต้องการเกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถ รวมทั้งความที่จะให้บุคคลอื่นยกย่องสรรเสริญหรือเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมและความต้องการในด้านสถานภาพ

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดหรือตามความคาดหวังของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow แสดงให้เห็นว่าความต้องการของมนุษย์มีระดับความสำคัญที่แตกต่างกันจากความต้องการขั้นพื้นฐานไปจนถึงความต้องการขั้นสูงสุด เมื่อความต้องการขั้นใดขั้นหนึ่งได้รับการตอบสนองก็จะมีความต้องการขั้นอื่นต่อไปไม่สิ้นสุด ต่อให้ความต้องการขั้นสูงสุดได้รับการตอบสนองก็ใช้ว่าความต้องการจะสิ้นสุด

6.3 วิธีสร้างความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

การที่มนุษย์จะเกิดความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนการสอน ต้องมีวิธีการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้น ซึ่งมีนักการศึกษากล่าวไว้น่าสนใจ ดังนี้

บลูม (Bloom, 1976 : 72 - 74) กล่าวว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ตนเองต้องการก็จะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้น ด้วยความกระตือรือร้น พร้อมทั้งความมั่นใจสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมทางด้านจิตใจได้อย่างชัดเจนและทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและประสบผลสำเร็จสูง

วิจารณ์ พานิช (2556 : 3 - 37) กล่าวว่า การจัดการเรียนสอนให้นักเรียนสนุกกับการเรียน เป็นการสร้างความพึงพอใจให้นักเรียนมีองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด 2 อย่าง คือ แรงบันดาลใจกับการเรียนแบบที่นักเรียนลงมือปฏิบัติ (Learning By Doing) ซึ่งสามารถสร้างได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จัดสภาพและบรรยากาศห้องเรียน 3 แบบ ได้แก่ 1) สร้างความรู้สึกร่วมกัน เป็นชุมชนในห้องเรียนที่สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยสมาชิกของชุมชน คือ ผู้เรียนและครูมีความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างสมาชิก 2) ผู้เรียนเรียนอยู่ในสภาพที่มีระดับความท้าทาย เหมาะสมสำหรับผู้เรียน โดยทั่วไปความท้าทายแรก คือ การเรียนรู้แบบครูไม่สอน โดยบรรยายหน้าชั้นเรียนผู้เรียนต้องเรียนเองโดยการลงมือทำ 3) การจัดการเรียนรู้แบบที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างบูรณาการ ครูต้องหาวิธีจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกด้านของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นำไปสู่ปัญญาในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

2. ทำให้ผู้เรียนสนใจด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์มีสื่อที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนตามความสะดวกของตน ผู้เรียนแต่ละคนจะกำหนดวิธีเรียนของตนร่วมกับครูเพื่อให้ได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่รวมแล้วต้องได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของรายวิชา โดยผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบพิสูจน์ว่าตนเองทำได้

4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเกรดของตนเองได้ ซึ่งหมายความว่าหากอยากได้เกรดดีก็ต้องทำงานหนักและต้องพิสูจน์ระดับการเรียนของตนว่าคุณควรแก่เกรดนั้น โดยที่มึการทำงาน และสอบสะสมคะแนนในการประเมินที่หลากหลายแบบ เพื่อให้น้ำหนักคะแนนที่ช่วยให้ประเมินคุณภาพของการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

5. การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ช่วยให้ผู้เรียนโพสต์ข้อความเพื่อให้มีการวิจารณ์กันและกันของผู้เรียนและครู

6. ครูผู้สอนต้องมีความรักความเมตตาต่อศิษย์ และมีความชัดเจนต่อมาตรฐานการเรียนรู้ในรายวิชาที่ตนเองสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าวิธีการสร้างความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธีซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความต้องการของผู้เรียน กับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูที่จะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบรรยากาศของห้องเรียนต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2) ด้านสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องสร้างสรรค์หลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือทำ 3) ด้านครูผู้สอนต้องมีบุคลิกภาพที่เปี่ยมไปด้วยความรัก ความเมตตา ความหวังดี มีความชัดเจนในการถ่ายทอดความรู้ ในรายวิชาที่ตนสอนมีความยุติธรรม และมีวิธีการประเมินผลที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน 4) ด้านผู้เรียนครูต้องมีความสามารถในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเรียนรู้โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้

6.4 เครื่องมือวัดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่อยู่ภายในจิตใจของนักเรียนจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะตอบสนองความต้องการของนักเรียนเพราะความพึงพอใจเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นซึ่งการตอบสนองต่อสิ่งเร้าของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ มีผู้เสนอวิธีการวัดความพึงพอใจไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2536 : 3 - 4) และวิไล รัตนพลที (2548 : 33) ได้เสนอวิธีวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นการวัด โดยคอยสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วนำข้อมูลไปอนุมานว่าบุคคลมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร
2. การรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการวัดโดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาจากการเหล่านี้สามารถที่จะกำหนดค่าของคะแนนความพึงพอใจได้
3. วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการซักถามกลุ่มบุคคลที่ใช้เป็นตัวอย่างอาจไม่ยอมเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริง
4. เทคนิคจินตนาการ (Projective Techniques) วิธีนี้อาศัยสถานการณ์หลายอย่างไปเร้าผู้สอบเมื่อผู้สอบเห็นภาพแปลก ๆ ก็จะเกิดจินตนาการออกมาแล้วนำมาตีความหมายจากการตอบนั้น ๆ ก็พอจะวัดความพึงพอใจได้ว่าพอใจหรือไม่
5. วิธีการวัดทางสรีระ คือ ใช้เครื่องมือเพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของร่างกาย การวัดทางสรีระนี้ สามารถกระทำได้โดยการวัดความต้านกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง การขยายของลูกนัยน์ตา การวัดฮอร์โมนบางชนิด

6. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมา เมื่อได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกสามารถวัดความพึงพอใจได้จากเครื่องมือหลายชนิด เช่น การสังเกต การรายงานตนเอง วิธีการสัมภาษณ์ เทคนิคจินตนาการ วิธีการวัดทางสรีระ และ การใช้แบบสอบถามทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทความเหมาะสม ตลอดจนจุดประสงค์ของการวัด เพื่อให้มีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือ

โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการสื่อสารการค้าบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนที่ได้พบกับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มากมาย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหา อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระการพัฒนาอาชีพที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเห็นคุณค่าของการนำความรู้ต่อชีวิตจริงได้